

1984/85:39

Onsdagen den 28 november em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

12 § Fortsattes behandlingen av konstitutionsutskottets betänkanden 1984/85:7 och 10 (forts. från prot. 38).

Datafrågor (forts. KU 7)

Anf. 85 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Datatekniken och användningen av denna utvecklas mycket snabbt. Många fascinerar av den nya teknikens möjligheter, men de är också många som känner stor oro för vad detta nya kommer att föra med sig beträffande sysselsättning och personlig integritet. Den nya tekniken berör också mycket grundläggande demokratiska rättigheter som offentlighetsprincipen och tryckfriheten.

I Sverige har vi, åtminstone hittills, kunnat lösa datapolitiska frågor under ganska stor enighet. Det betänkande som vi nu behandlar utgör härvidlag inte något undantag. Personligen tror jag att det ligger ett stort värde i detta och att den enighet som finns är väl värd att vårda och ta vara på. Men visst finns det de som ibland litet för lätt faller för frestelsen att försöka slå politiskt mynt av den oro som många människor känner inför den ökande datoriseringen.

I stället för att måla upp skräckvisioner av datasamhället borde vi i Sverige mera diskutera hur vi skall använda den nya tekniken, datalagens innehåll och den roll som datainspektionen skall spela i ett alltmer datoriserat samhälle. För detta krävs kunskap, mycket kunskap. Det är därför, enligt vår mening, viktigt med en ökad och bred satsning på datakunskap i alla utbildningsnivåer och då inte minst på en bred folkbildning – detta för att skapa förutsättningar för alla att kunna delta i debatten och påverka utvecklingen på dataområdet i rätt riktning. Vår grundsyn är att all datorisering skall ske i demokratiska former och på människornas villkor.

Datatekniken och dess användning måste utformas med full respekt för den enskildes integritet. Detta gäller naturligtvis inom alla sektorer, för såväl

de offentliga som de privata datasystemen. Det blir allt vanligare med datasystem som registrerar allt som en anställd gör under arbetsdagen. Utskottet har slagit fast i sitt betänkande att sådana system inte skall få användas som leder till en otillbörlig kontroll av de anställda. Tekniska system som tar ifrån löntagarna deras integritet kan inte accepteras. Jag konstaterar med tillfredsställelse att ett enhälligt utskott ställt sig bakom dessa viktiga formuleringar.

Det bör måhända i detta sammanhang understrykas att datainspektionen också är tillstånds- och tillsynsmyndighet för register över anställda. Reglerna om vad personal- och löneregister får innehålla fastställs efter samråd med arbetsmarknadens parter. Inget personregister över anställda kan införas i strid med facketts inställning, det är viktigt att komma ihåg.

Litet annorlunda förhåller det sig emellertid när det gäller register för produktionsstyrning. Dessa system och t. ex. in- och utpasseringssystem och meddelandesystem behandlas inte direkt i datalagen. Det är därför, enligt vår mening, viktigt att skapa ett effektivt skydd för den enskildes integritet även vid sådana datatekniska tillämpningar. Dataeffektutredningen har bl. a. behandlat hithörande frågor och föreslagit förändringar i lagstiftningen.

I föreliggande betänkande behandlas datafrågor på grundval av motioner som inkommit till konstitutionsutskottet. Motionerna spänner över betydande delar av dataområdet, med tyngdpunkten förlagd till integritetsproblemen, som jag delvis redan berört i mitt anförande.

Motionerna skrevs och lämnades in långt före det att kommittédirektiven angående användningen av personnummer var kända. Kommittén, som helt nyligen antog namnet data- och offentlighetskommittén, kommer genom tilläggsdirektiv också att få uppdraget att belysa problemen kring offentlighetsprincipen och ADB-upptagningar. Flertalet motioner i detta betänkande som har anknytning till de utredningsuppgifter som tilldelats data- och offentlighetskommittén har därmed ansetts besvarade av utskottet.

Två reservationer har fogats till konstitutionsutskottets betänkande nr 7. I reservation nr 1 menar moderaterna att besvär över datainspektionens beslut bör anföras till regeringsrätten och inte, som nu, till regeringen.

Motivet för en sådan ordning skulle enligt moderaterna vara att regeringsrätten besitter särskild kompetens att bedöma beslut av datainspektionen som överklagats.

Denna fråga har varit föremål för ingående prövning i olika sammanhang, bl. a. i samband med att datalagen infördes för drygt ett decennium sedan. Det var offentlighets- och sekretesskommittén som på sin tid kom fram till att besvär över datainspektionens beslut skulle anföras till regeringen. De flesta remissinstanserna stannade också för en sådan lösning. Skälet till att regeringen och inte regeringsrätten blev besvärinstans var att det ofta finns ett betydande politiskt inslag i den bedömning som måste göras vid en överprövning av datainspektionens beslut.

Enligt utskottets majoritet här det inte heller nu framkommit några nya sakargument som talar för att man skall införa en sådan besvärordning som

moderaterna föreslår i reservation nr 1.

I reservation nr 2 yrkar moderaterna att riksdagen hos regeringen skall begära förslag till lagstiftning om införande av s. k. dataundantag inom hälso- och sjukvården samt socialvården. Detta förslag avvisas enhälligt av riksdagens övriga partier.

Reservationen innehåller också självklarheter. Att t. ex. en patient och en klient inom sjukvården resp. socialvården kan bli föremål för ingående utredning och att vissa uppgifter som då lämnas kan vara ytterst integritets-känsliga förnekas knappast av någon.

Vi måste dock komma ihåg att uppgifterna i patientdatabaser inom socialvården samt hälso- och sjukvården omfattas av sekretesslagens bestämmelser, på samma sätt som uppgifter i journaler. Sekretessen är här, jämfört med på många andra områden, sträng – för att inte säga mycket sträng. Det innebär att uppgifter om patienter i princip inte får lämnas ut, om det inte står klart att det kan ske utan att patienten eller nära anhörig lider men.

De patientdatabaser vi nu talar om är personregister i datalagens mening och därmed ställda under datainspektionens tillsyn. I det här sammanhanget vill jag nämna om journalutredningen, som i höst avlämnat ett betänkande med förslag till en samlad lagreglering av frågor som rör patientjournaler. Utredningens lagförslag föreslås gälla patientuppgifter oavsett om de står i konventionella journaler eller återfinns i ett dataregister. Utredningsförslagen, som f. n. remissbehandlas, syftar till att på olika sätt stärka patienternas integritetsskydd.

Enligt ett frågesvar här i kammaren av Gertrud Sigurdsen förra veckan bereds journalutredningens betänkande f. n. inom regeringskansliet. Regeringen avser att lägga fram en proposition i denna fråga våren 1985.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande 1984/85:7 och avslag på reservationerna 1 och 2 fogade till detta betänkande.

Anf. 86 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Herr talman! Kurt Ove Johansson har alldeles rätt i att detta betänkande till allra största delen kunnat skrivas under mycket stor enighet. Det är vi moderater lika glada för som Kurt Ove Johansson tycks vara.

Men Kurt Ove Johansson säger att somliga fallit för frestelsen att slå mynt av den oro som finns. Jag hoppas att Kurt Ove Johansson förstår att det är ett missförstånd. Det är inte så att vi vill slå mynt av den oro som kan finnas. Tvärtom vill vi försöka påvisa att vi alla – vi hade varit glada om det här hade kunnat uppnås enighet – i konstitutionsutskottet och i riksdagen i övrigt känner till denna oro och vill göra vad vi kan för att eliminera den.

Likaså är jag ense med Kurt Ove Johansson om att det här krävs kunskaper på alla bildningsnivåer. Full hänsyn till den enskildes integritet skall naturligtvis tas.

Vad beträffar reservation 1 angående besvärinstans har det ju, Kurt Ove Johansson, tidigare diskuterats om regeringen eller regeringsrätten skall vara besvärinstans. Vi är i dagsläget övertygade om att regeringsrätten är den

riktiga instansen. Det är den enda anledningen till att vi fogat denna reservation till betänkandet.

När det gäller reservation 2 om rätt till dataundantag avvisas vår ståndpunkt enhälligt av övriga utskottsledamöter. Det har vi svårt att förstå. Visst måste väl alla begripa att det ute bland människor – framför allt bland dem som är gamla och inte kunnat följa med i datans snabba framväxt – finns en oro. När drabbar sådan oro människor hårdast? Jo, när de är sjuka. Det är just mot den bakgrunden som vi har avgivit denna reservation. Det skall finnas en möjlighet för en ensam sjuk människa, som känner detta som en extra belastning i en svår situation, att begära detta dataundantag. Vi räknar med att detta icke skall minska de möjligheter för forskningen som datan naturligtvis kan ge.

Anf. 87 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Datainspektionen inrättades samtidigt med att datalagen infördes för drygt tio år sedan. Det är förvånansvärt få beslut av datainspektionen som har överklagats. Mellan åren 1973 och 1983 avgjordes 9 122 tillståndsärenden. Av dessa överklagades endast 72. Om man, Elisabeth Fleetwood, undersöker innehållet i de överklagade ärendena, kan man knappast finna stöd för ståndpunkten att en överprövning av datainspektionens beslut skall ske i regeringsrätten i stället för, som nu, i regeringen. Nu liksom tidigare talar överklagningsärendenas karaktär för att överprövningen av datainspektionens beslut skall ske av regeringen.

När det sedan gäller frågan om dataundantagen är det ju så att journalutredningens betänkande remissbehandlas och bereds inom regeringens kansli. Utredningsbetänkandet innehåller, som jag tidigare sade, ett förslag till en samlad lagreglering av frågor som rör patientjournaler. Regeringens avsikt är att våren 1985 lägga en proposition på riksdagens bord i dessa frågor. Mot den bakgrunden vore det mycket oklokt att som moderaterna föreslår nu binda sig för en lag om undantag. På detta område skall man precis som på alla andra områden, Elisabeth Fleetwood, undvika förhastade och dåliga lösningar.

Anf. 88 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Herr talman! Det finns inte stöd för att regeringsrätten här skulle vara den rätta instansen, säger Kurt Ove Johansson. Vi finner dock, efter lång tids grannande, att vi vill stödja regeringsrätten som den rätta instansen. Jag hoppas att Kurt Ove Johansson tillåter oss att ha denna åsikt. Det är nu moderata samlingspartiets åsikt, och vi vill fullfölja denna ståndpunkt.

Att det kommer ett förslag från journalutredningen i vår är inte någon anledning för oss att inte ta ställning i dag. Jag tycker att vi här i kammaren ibland, eller t. o. m. ganska ofta, är alltför snara att hänvisa till att utredning pågår, eller att en proposition kommer att presenteras inom ett halvår. Jag undrar om människor anser att detta är rätt väg att gå. Vad är det som hindrar att vi redan på väg mot delmålet – presentation av en proposition eller en

utredning – talar om att detta är *vår* ståndpunkt. Jag tror tvärtom att det är bra om vi ibland uttalar oss litet klarare och entydigare.

Nr 39

Onsdagen den
28 november 1984

Datafrågor

Anf. 89 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill hävda, Elisabeth Fleetwood, att moderaternas reservation 1 egentligen är en av de mest krystade reservationer som man kan få läsa.

Till helt nyligen hade moderaterna samma uppfattning i denna fråga som riksdagens övriga partier. Det som har inträffat är att den moderata partiledningen på partistämman för några veckor sedan fick stryk i denna fråga. Så ligger det till, det vet ju alla. I stället för att avge en krystad reservation, byggd på svaga argument, vore det väl mycket hederligare att moderaterna sade som det var: i denna fråga har vi gjort ett lappkast, stämman körde över vår partiledning. Det är ju det som är sanningen i detta sammanhang.

När det gäller dataundantaget skulle moderaternas förslag snarare fördyra verksamheten än tvärtom. Och inte skulle återsökningen av journalinformation förenklas, snarare tvärtom. Detta dataundantag i moderat tappning skulle bara öka den byråkrati som moderaterna i andra sammanhang säger sig vilja bekämpa. Den personliga integriteten och patienternas trygghet när de får vård är viktiga frågor, och dessa frågor skall inte lösas, Elisabeth Fleetwood, med ökad byråkrati.

Tredje vice talmannen anmälde att Elisabeth Fleetwood anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 90 BENGT KINDBOM (c)

Herr talman! Centerns grundläggande målsättning för det politiska arbetet är alla människors lika värde och rättigheter. I ett decentraliserat samhälle vill vi värna om de enskilda människornas frihet, rättssäkerhet och integritet.

Mot bakgrund av denna målsättning vill vi att de tekniska landvinningarna tas till vara där deras positiva möjligheter utnyttjas och de negativa konsekvenserna kan undvikas. Enskilda människors grundläggande behov och det nödvändiga samspelet mellan människor och miljö är avgörande värderingar som bör vara vägledande för samhällets åtgärder inom data- och elektronikområdet. Detta gäller också framväxten av det nya informations-samhället.

Data- och elektronikområdet i sin helhet borde vi få diskutera i ett sammanhang, men några ambitioner att komma med en samlad datapolitisk proposition har vi hittills inte märkt från regeringens sida. Därför får vi i dag begränsa oss till en diskussion om integritets- och rättssäkerhetsfrågorna.

Vår svenska välfärdsstat har byggts upp med ambitionen att göra alla delaktiga av vad vi gemensamt åstadkommer. De som har det sämst ställt eller hamnat utanför har ägnats och skall ägnas särskild omsorg. Samtidigt som vi solidariskt bidrar till ansvaret för välfärdsstaten och den enskildes trygghet har vi också ett ansvar för frihet och integritet för den enskilde. Den

offentliga sektorns expansion och förvaltningsorganisationens vidgade befogenheter har medfört att den enskilde blivit alltmer beroende av olika myndigheters åtgärder och beslut. Det är nödvändigt att byråkratisering motverkas, myndigheternas verksamhet förenklas och insynen vidgas genom decentralisering och öppenhet. Datatekniken måste uppmärksammas både vad gäller möjligheten till decentralisering och öppenhet och vad gäller riskerna för intrång i den enskildes personliga integritet.

Det betänkande som vi nu behandlar innehåller motionsförslag om åtgärder för att stärka integritetsskyddet på områden som berör personnummeranvändning, samkörning av data samt ADB och offentlighet.

Vid datalagens tillkomst ägnades frågan om samkörning av uppgifter ur olika register särskild uppmärksamhet. Riksdagen gick då på KU:s förslag att från början inta en restriktiv hållning till frågan om samkörning av data från olika register.

Sedan dess har datalagen ändrats flera gånger, och avsikten har hela tiden varit att öka den enskildes skydd i takt med att tekniken skapat nya problem eller luckor i gällande bestämmelser. Den senaste ändringen i datalagen 1982 inriktades på att datainspektionen skulle få ökade möjligheter att ägna sig åt de integritetskänsligaste registren.

Inom dataområdet sker förändringarna snabbt, och som politiker riskerar vi att hela tiden komma på efterkälken med lagstiftning och andra åtgärder. Vad jag själv tidigare i utredningssammanhang och i riksdagsarbetet betraktat som tillfredsställande när det gäller skyddet för den personliga integriteten anser jag i dag vara otillräckligt på grund av utvecklingen eller på grund av gjorda erfarenheter. Framför allt gäller detta samkörningar av olika register och personnummeranvändningen.

Därför har vi också från centerns sida motionerat om konkreta åtgärder för att begränsa samkörningarna. Vi menar att datalagen måste kompletteras och att det skall krävas särskilda skäl, om samkörning skall tillåtas. Anledningen är framför allt att man vid samkörning använder uppgifter av olika kvalitet. Uppgifter insamlade för ett ändamål används för ett helt annat ändamål. Inkomstbegrepp, tidsfaktor eller andra grunder som används gör att uppgifterna inte går att jämföra med varandra. I massmedia har de senaste veckorna förekommit uppgifter om samkörningar som skett trots att rättsläget inte varit klart och det alltså är tveklaktigt om samkörningarna varit tillåtna. Dessutom har redovisats misslyckade resultat när det gäller att maskinellt kontrollera bostadsbidragsansökningar. Detta är inga nya uppgifter – de har funnits redovisade tidigare, men när de nu sammanställts blir de underlag för en opinion som är både sund och riktig.

Samkörningar av datauppgifter bör begränsas. Behöver vi samkörningar av data för att klara av kontroll av skatter, avgifter och behovsprövade förmåner så kan det inte tillgodoses den vägen. Vi måste finna andra vägar, och enligt vår mening är den rätta vägen att förändra och förenkla förmåns-, avgifts- och skattesystem så att myndigheternas granskning kan genomföras på grundval av de uppgifter den enskilde lämnar eller de uppgifter som myndigheten har tillgång till.

Personnummeranvändningen har uppmärksammats tidigare här i riksdagen och framför allt i den allmänna debatten. Det kan vara svårt för en politiker att erkänna att man har haft fel, men jag gör det. När jag satt med i datalagstiftningskommittén och prövade frågan om personnummeranvändningen kom vi fram till att det inte borde göras några begränsningar. Utgångspunkten var att begränsningar av personnummeranvändningen i sig inte innebar att möjligheten till samkörning begränsades mer än på kort sikt.

Vad som hänt sedan dess är att personnummer kommit att användas långt utöver vad som ursprungligen var grunden för personnumret, nämligen folkbokföring och beskattning. I centermotionen har vi slagit fast att detta även nu bör vara den huvudsakliga användningen och att personnummeranvändningen i övrigt bör begränsas.

Regeringen noterade i våras det opinionstryck som fanns både i riksdagen och utanför denna. I maj fick vi direktiv till en utredning beträffande användningen av personnummer. Det är bra att oppositionens krav tillgodoses på detta sätt.

Den tillsatta utredningen är, med tanke på direktiven, att betrakta som en allmän integritetsskyddsutredning. Därför har vi från centerns sida kunnat gå med på att motionerna från den allmänna motionstiden 1983 och 1984 betraktas såsom besvarade med det som utskottet anfört. Vi förutsätter att de problem som vi tagit upp kommer att behandlas i utredningen. Därför har vi avstått från att uttala särmeningar. Moderaternas särmening i detta fall innebär att man bara anger delar av problemet.

När det gäller personnummeranvändningen vill jag bara kommentera ett par saker som jag tror att kommittén i sitt arbete på ett eller annat sätt kommer att ta upp. Under de senaste åren har flera fall redovisats, där man genom att uppge fel personnummer eller förfalskade personnummer åstadkommit fördelar för sig själv men bekymmer för andra. Personnummer är inte ett säkert identifikationsbegrepp. Det måste innebära att det behövs flera grunder för identifikationen. I regel kan personnumret då utgå.

Enskilda, för att ta ett annat exempel, får inte fräntas möjligheten att få varor och tjänster bara därför att man inte vill uppge sitt personnummer.

Inte heller bör dolda personnummer i form av en streckkod få förekomma, som är fallet med de nya körkortet – om det nu är dolda personnummer som döljer sig bakom strecken. Som enskild kan jag inte veta hur det förhåller sig, eftersom det inte finns någon läsbar förklaring.

I de yttersta av dessa dagar har vi fått information om att riksskatteverket vill ha ett tillägg beträffande datalagens 7 §. Tillägget skulle innebära en generalklausul mot integritetsskyddet. Först skall skyddet för den enskilde bedömas enligt datalagen. Sedan görs ett undantag för myndigheternas tillsyn och kontroll. Ett sådant förslag kan leda till att enskilda, organisationer och företag avstår från registrering eller från att utnyttja datatekniken. Jag utgår från att förslag av denna typ, som läggs fram innan kommitténs arbete är slutfört, inte leder till några som helst beslut.

Vidare har regeringen skickat ut ett pressmeddelande, i vilket man talar om att personnummerkommittén skall få tilläggsuppdrag när det gäller

Datafrågor

offentlighetsprincipens tillämpning på ADB-upptagningar vid statliga och kommunala myndigheter.

Två aktuella frågor kan nämnas i detta sammanhang. Dels gäller det allmänhetens och massmedias tillgång till information, som inte får försvåras av datatekniken utan som snarare bör förbättras, dels gäller det den kommersiella användningen av offentliga uppgifter. Även dessa frågor behandlas i motionerna, och utskottet utgår från att de frågor som tas upp i motionerna kommer att behandlas i utredningen. Vi vet inte om så blir fallet, eftersom tilläggsdirektiv ännu inte utfärdats. Skulle regeringen svika på den punkten, får vi återkomma med nya motioner. Särskilt viktigt är det att ånyo pröva användningen av offentliga uppgifter för marknadsföring, direktreklam m. m., oavsett om det gäller företag, organisationer eller partier. Allmänheten känner irritation över den direktreklam som i alltmer förfinad form når den enskilde. Möjligheten att slippa direktreklam utnyttjas endast i begränsad omfattning. När det gäller urvalet bör man därför överväga vilken omfattning som skall tillåtas för kommersiella uttag ur offentliga register.

Låt mig slutligen kommentera de reservationer som finns fogade till betänkandet.

För det första gäller det frågan om vem som skall avgöra besvär över beslut fattade av datainspektionen. Den frågan var aktuell redan vid datalagens tillkomst, som Kurt Ove Johansson tidigare sade, och då föll valet på regeringen som besvärsmyndighet. Enligt vår mening finns det skäl att ha det så också i framtiden. De integritetsfrågor som det ytterst gäller bör avgöras i ett politiskt ansvarigt organ som kan göra en avvägning mellan olika intressen. Därmed ges riksdagen också möjligheter att ställa både statsråd och regering till ansvar. Den snabba tekniska utvecklingen och förändringar i inställningen till integritetsfrågorna talar för att sådana bedömningar skall göras politiskt. Därför avvisar vi den aktuella motionen, som innebär en förändring av besvärinstansen.

För det andra gäller det dataundantag i sjukjournaler. En lösning enligt den modell som föreslagits av moderaterna skulle enligt min mening kunna innebära ett sämre integritetsskydd totalt. De medvetna och starka skulle begära dataundantag, och alla andra ägnades då kanske mindre uppmärksamhet, mot bakgrund av att undantagsregeln finns. Det finns anledning att understryka att journaler inom hälso- och sjukvården skall föras med hänsyn såväl till patienternas intresse av god och säker vård som till deras integritets- och rättssäkerhetsintresse. Ett högt integritetsskydd skall alltså gälla oavsett om journal förs på datamedium eller inte. Därmed avvisar vi också detta krav.

För det tredje rör det sig om den motion som behandlar integritetsintrång på arbetsplatserna. Här gäller det system som inte är personregister i datalagens mening, såsom produktionsstyrningssystem, där man kan kontrollera den enskilde eller ett helt arbetslag. I de nya datoriserade telefonväxlarna finns det möjligheter att utföra registrering. Det finns också beträffande lokaler och anläggningar tillträdessystem som kan utföra registrering utan att vara personregister i egentlig mening. Detta kräver uppmärksamhet.

Frågan har diskuterats i annan ordning, och jag vill hävda att utgångspunkten i detta fall, liksom när det gäller personregister, skall vara att man skall skydda den enskilde och ta till vara den enskildes integritet.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 91 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill kommentera några av de frågor som tas upp i detta betänkande.

Det är bra, tycker jag, att vi nu får en utredning som skall behandla en del av de integritetsproblem som uppstår när datatekniken tas i bruk. Det är mindre bra att en sådan viktig utredning, som bl. a. skall ta ställning till om det behövs grundlagsändringar, inte får en allsidig sammansättning.

Vpk var representerat i datalagstiftningskommittén, som så brådstörtat avslutade sitt arbete. Vpk har däremot inte beretts tillfälle att delta i den nu tillsatta personnummerkommittén eller, som den tydligen heter, data- och offentlighetskommittén, till vilken många av de motioner som behandlas i det här betänkandet har hänvisats. Detta har vi påtalat i ett särskilt yttrande, och det är speciellt beklagligt med tanke på att kommittén nu enligt utskottets betänkande skall få betydligt vidgade uppgifter gentemot vad som stod i de ursprungliga direktiven.

Man skall belysa de problem som är förenade med offentlighetsprincipens förhållande till ADB-upptagningar. Det är en frågeställning som framför allt vpk har drivit här i riksdagen. Vi har vid ett flertal tillfällen pekat på de problem för offentlighetsprincipen som blir följden av att allt fler offentliga handlingar dataregistreras.

Kommittén skall också utreda myndigheternas försäljning av uppgifter från ADB-register, uppgifter som sedan används framför allt för direktreklam. Också detta är en fråga där vpk i tidigare utredningar och här i kammaren haft anledning att uttala sig mer restriktivt än övriga partier.

Det är ändå positivt att frågorna nu kommer att utredas ytterligare. Det behövs.

En annan fråga som tas upp i utskottets betänkande men som inte hänskjuts till utredningen, handlar om den personliga integriteten visavi den privata sektorns databehandling. Flera talare har redan berört den frågan, och det är en mycket viktig fråga som jag tror kommer att få en allt större aktualitet i debatten allteftersom den datatekniska utvecklingen fortsätter.

Enligt min mening lurar Orwells Storebror framför allt ute på arbetsplatserna. De stora datorerna sträcker ut sina tentakler till allt fler arbetsplatser genom terminaler och bildskärmar. Från dem kan man inte bara ta fram uppgifter som behövs för arbetet utan också uppgifter om hur den anställde arbetar, vilka fel som görs, hur långa pauser denne tar etc. Dessa uppgifter kan naturligtvis lagras i datorn för senare användning.

Det är också i dag, har jag fått höra, tekniskt möjligt att förse människor med attribut som gör att man kan se exakt var de befinner sig i en byggnad. T. v. är visst denna uppfinning tänkt att användas på kor, men skrupelfria

Datafrågor.

arbetsgivare har förstås här sin chans att på ett enkelt och effektivt sätt hålla reda på sina anställda. I överförd bemärkelse fungerar detta övervaknings-system redan för många arbetare. Många åkerier har datasystem för att effektivt utnyttja sin vagnpark – detta på bekostnad av chaufförernas integritet. Arbetsledningen kan övervaka exakt var bilen befinner sig, vilken väg chauffören väljer och om hon eller han gör några onödiga avvikelser eller stopp.

Datorerna öppnar alltså nya möjligheter för arbetsköparna att på olika sätt övervaka de anställda. Detta är ett mycket större hot mot den personliga integriteten än vad personnumren någonsin kan bli.

Jag har tagit upp de här frågorna i en motion, som behandlades i kammaren för någon vecka sedan. Vi anser i vpk att de fackliga organisationerna bör ha möjlighet att stoppa sådana datasystem som innebär kränkningar av den personliga integriteten för de anställda.

I detta betänkande behandlas en socialdemokratisk motion, som också tar upp dessa frågeställningar. Jag tycker att det är positivt att utskottet, och om en stund riksdagen, har kunnat ena sig om att uttala följande: "Datateknikens användning måste utformas med full respekt för den enskildes integritet. Detta gäller både de offentliga och de privata datasystemen. System som leder till otillbörlig kontroll av de anställda bör givetvis inte förekomma. Tekniken på en arbetsplats får aldrig drivas så långt att de anställdas integritet sätts i fara."

Det här är en bra grund för fortsatta ställningstaganden i frågan här i riksdagen. Jag hoppas att det inte dröjer alltför länge innan vi får förslag om kompletteringar av datalagen på denna punkt, som ju dataeffektutredningen föreslår.

Slutligen, herr talman, vill jag kort beröra frågan om samkörningar. Den har ju varit mycket aktuell den senaste veckan, med tanke på ett förslag från riksskatteverket.

Enligt vår uppfattning kan vi aldrig öppna alla dörrar för samkörningar. Samkörningar kan användas i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Men det skall då vara fråga om att jaga de stora bovarna – inte de små människorna. Därför kan samkörningar aldrig tillåtas generellt. Beslut om samkörningar måste underställas samhällets kontroll. Datainspektionen fyller en viktig funktion som en sådan kontrollinstans.

Herr talman! Det kommer säkerligen att finnas anledning att återkomma till dessa frågor, särskilt om riksskatteverkets förslag hittar vägen till riksdagens bord. I dag har jag inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om konstitutionsutskottets betänkande 10.)

Anf. 92 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 10 om vissa vallagsfrågor, m. m.

Anf. 93 BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Vad gäller de allmänna valen i en demokrati är det två krav som är särskilt viktiga att tillgodose. Det ena är kravet att så många som möjligt skall kunna delta i valen. Det andra är att den enskilde själv skall avgöra på vilket parti han eller hon skall lägga sin röst.

Det första kravet har vi försökt att tillgodose bl. a. genom att undan för undan införa möjligheter att rösta på annat sätt än direkt i vallokalen. Detta har säkert också bidragit till det mycket höga valdeltagande som vi kan glädjas åt i vårt land.

Det andra kravet har vi försökt möta genom att omge valhandlingen, hur den nu än gestaltar sig, med allehanda säkerhetsgarantier. I stort sett har detta fungerat bra. Ingen kan påstå att det generellt förekommer allvarliga problem med manipuleringar av röstavgivningen i vårt land.

Men på ett område har det visat sig att bestämmelserna inte alltid ger de garantier som man kan önska. Det gäller den påverkan som kan utövas inför röstningen på de personer som av en eller annan anledning är beroende av hjälp och därför utnyttjar möjligheten med budröstning, som sker med hjälp av vårdare. Det har inträffat en hel del fall där missbruk uppenbarligen har förekommit. I några fall har detta lett till rättslig process, överklaganden och t. o. m. omval. Man kan inte bortse från att många fall av missbruk aldrig blir kända eller påtalade.

Allt är således inte bra. Alla – även åldringar eller andra som av olika skäl är beroende av hjälp – måste ha rätt att bli respekterade som självständigt handlande individer. De skall – i vilka beroendeförhållanden de än befinner sig – själva avgöra hur de vill rösta, formellt och reellt. Vi har från centerns sida uppmärksammat de problem som finns i en motion som ligger till grund för en reservation till utskottets betänkande. En motion från folkpartiet har samma syfte. Till våra krav har också moderaternas representanter i utskottet anslutit sig.

Vi vill ha en uppstramning av de regler som gäller för budröstning med hjälp av vårdare, och vi har lagt fram ett konkret lagförslag som syftar till att tillgodose detta genom en ändring av vallagen.

Vårt förslag har två led. Det ena gäller att säkerställa att inte vem som helst inför valdagen skall kunna uppträda som vårdare. I valsammanhang bör endast den kunna fungera som vårdare som verkligen på ett mera konkret och stadigvarande sätt tjänstgör som vårdare. Man skall med andra ord inte bara inför valet kunna börja uppträda som vårdare och som sådan samla in ett antal valförsändelser och gå till vallokalen med.

Det andra ledet gäller kontrollen av att man verkligen är vårdare och har ett buduppdrag från de röstande. Som det nu är är det praktiskt taget omöjligt för röstmottagare att kontrollera att de uppgifter som lämnas av den som kommer med valförsändelserna verkligen stämmer. I flertalet fall är säkerligen uppgifterna korrekta. Men det är illa nog att de inte med säkerhet kan prövas. Det är också i hög grad betänkligt att de inte kan kontrolleras i efterhand.

Valprövningsnämnden, som är sista instans för prövning av valbesvär, ställs vid överklaganden i en svår situation. Hur skall man i efterhand kunna slå fast om den som överlämnat valedelsförsändelserna verkligen varit berättigad till detta? Har röstmottagarna handlat rätt? Frågan kan uppkomma oavsett om röstmottagarna och röstsammanräknarna godtagit valedlarna eller ej. Överklaganden kan komma i båda fallen. För att öka säkerheten vid valtillfället och möjligheten till kontroll i efterhand vill vi att vårdaren på valedelsförsändelsen skall ange i vilket vårdnadsförhållande han eller hon står till den som använder vederbörande som bud.

Vi tycker att detta är rimliga krav och har svårt att förstå att majoriteten i utskottet tycker att de är oberättigade. Vi har ju, som jag tidigare nämnt, en hel del exempel på att denna vårdarfunktion har missbrukats i valsammanhang. Vad det gäller är att tillgodse kravet att det verkligen är den röstandes åsikt som kommer till uttryck i valhandlingen och att den som anges som vårdare verkligen är det.

När vi förra året hade en motion i ärendet fanns i den en del som betonade vikten av information till alla dem som agerar i budröstningssammanhang. Det kan naturligtvis vara så att man handlat felaktigt på grund av att man inte vetat bättre. Den delen av vårt förslag hade vi framgång med förra året, och utskottet och riksdagen biträdde våra krav härvidlag. Nu tycks utskottsmajoriteten, att döma av skrivningen, anse att det är tillräckligt med påpekandena om att informationen skall förbättras och att informationen räcker som instrument för att uppnå önskvärt resultat. Vi tycker naturligtvis att det är ett framsteg att vi har fått gehör för våra synpunkter när det gäller informationsbehovet, men vi anser inte att det räcker. Vi vill ha en klarare definition av vad som menas med vårdare i valsammanhang.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Anf. 94 STURE THUN (s):

Herr talman! I de flesta av de vallagsfrågor som behandlas i konstitutionsutskottets betänkande 10 är utskottet enigt. Det är endast i frågan om budröstning som vi är skiljaktiga, och det framgick klart och tydligt av Bertil Fiskesjöes anförande. Där föreligger en gemensam reservation från de borgerliga partierna.

I reservationen tas speciellt budröstning genom vårdare upp. Reserverna påpekar att missbruk har förekommit, och det har även beivrats i domstol.

I förslag till ändring av vallagens 11 kap. 3 § definierar reserverna begreppet vårdare. Vidare krävs att vårdaren skall ange i vilket vårdnadsförhållande han eller hon står till väljaren.

Som framgår av utskottets betänkande behandlades vid förra riksmötet motioner av likartat slag. Då liksom nu pekade utskottet på de överväganden som 1978 års vallagskommitté redovisade i sitt betänkande angående budröstning.

Kommittén kom fram till att den publicitet som de oegentligheter som förekommit hade medfört leder till skärpt uppmärksamhet bland valarbetarna. I proposition 1980/81:170, där vallagskommitténs förslag behandlades,

anslöt sig departementschefen till kommitténs bedömning av frågan. Vid behandlingen av propositionen och inkomna motioner fann utskottet då att det inte var nödvändigt med någon översyn.

Utskottet har vid varje behandling av frågan om budröstning framhållit vikten av att gällande regler följs.

Vidare har utskottet pekat på vikten av att den information som lämnas av centrala valmyndigheten till valförrättare, allmänhet och partier, är så klagörande som möjligt. Här kanske förbättringar kan åstadkommas, och utskottsmajoriteten har påtalat att informationsfrågan skall ägnas särskild uppmärksamhet.

Avslutningsvis vill jag peka på vikten av att budröstningsförfarandet och partiernas värvning av röster hålls klart isär.

Det finns enligt utskottsmajoritetens uppfattning anledning att avvakta effekterna av en förbättrad information. Jag yrkar därför avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 95 BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det är riktigt att 1978 års valkommitté uttryckte förhoppningar om att systemet skulle fungera bra, men vi har sett att det i en del fall inte har gjort det. Det har funnits möjligheter till missbruk – missbruk som har upptäckts. Och som jag sade i mitt tidigare anförande vet vi inte vad som har hänt i en lång rad andra fall, där missbruk inte har kommit till allmänhetens kännedom. Erfarenheten visar alltså att bestämmelserna om budröstning genom vårdare helt enkelt är för lösliga. Jag tycker detta rör ganska viktiga saker. Det är ju en av demokratins verkliga kärnfrågor det gäller, nämligen att vi skall kunna ha ordentliga och hederligt genomförda val.

Jag skulle vilja fråga Sture Thun, som inte vill vara med på våra preciseringar av vallagen: Vilken skada skulle kunna uppstå om de förändringar genomfördes som vi föreslagit? Vad är det för sakskäl som gör att ni inte vill vara med på denna skärpning av vallagen? Det kan ju inte bero enbart på en allmän förtröstan om att ytterligare information skall leda till att alla handlar korrekt i alla lägen.

Vidare skulle jag vilja fråga: Om det nu är så att man påstår att det begåtts felaktigheter och valen överklagas – på vad sätt skall då de myndigheter som skall ta ställning till överklagandena kunna få fram ett material att fota sina ställningstaganden på med den ordning vi nu har? Begreppet vårdare är inte definierat i vallagen och knappast heller i de förarbeten som föregått dessa bestämmelser.

Anf. 96 STURE THUN (s):

Herr talman! Jag delar helt Bertil Fiskesjös uppfattning om att några oegentligheter inte skall få förekomma i en valsituation. Men jag tror inte att man helt kan eliminera oegentligheter genom att någon skriver på valförsändelsen att han eller hon är vårdare. Den som bevitnar en sådan valförsändelse kan ju också begå oegentligheter genom osant intygande.

Efter de diskussioner som följt på de fall som inträffat med domstolsbehandling tror jag de flesta valarbetare aktar sig för att göra sådana övertramp.

Utskottsmajoriteten är ense om att man bör avvakta resultatet av vad som inträffat i frågan. Vi tror absolut att det blir en skärpning.

Anf. 97 BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag frågade Sture Thun vad det kunde vara för skada med dessa bestämmelser. Om man inte vill ha dem måste man kunna påvisa att de är till besvär på något sätt eller leder till försämring i något avseende. Några sådana skäl har inte majoriteten angivit.

I sak är det alldeles klart att vi aldrig kan få hundra procentiga garantier, men vi måste samtidigt försöka att på grundval av erfarenheten bearbeta vallagen, så att garantierna för ett korrekt förfarande blir så hållbara som möjligt.

Slutligen upprepar jag min fråga: Hur skall man på ett riktigt sätt, vid de fall av överklagande som jag nämnt, med de bestämmelser som nu finns kunna kontrollera vad som faktiskt förekommit?

Anf. 98 STURE THUN (s):

Herr talman! Vi har inte påstått att det skulle medföra någon skada, men har inte heller funnit att denna förändring av vallagen skulle medföra så väsentliga förbättringar att man kan vara helt säker på att inte oegentligheter begås.

Överläggningen var härmed avslutad.

Konstitutionsutskottets betänkande 7

Mom. 3 (besvärsinstans vid besvär över datainspektionens beslut)

Utskottets hemställan bifölls med 223 röster mot 75 för reservation 1 av Anders Björck m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 6 (rätt till dataundantag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Anders Björck m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 10

Mom. 1 (röstning genom bud och på institution, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 135 för reservationen av Anders Björck m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2–4

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Föredrogs

jordbruksutskottets betänkanden

1984/85:10 om ändring i miljöskyddslagen (1969:387), m. m. (prop. 1984/85:10) och 1984/85:11 om naturvården, m. m.

Anf. 99 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jordbruksutskottets betänkanden 10 och 11 kommer att behandlas i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså jordbruksutskottets betänkande 10 om ändring i miljöskyddslagen, m. m.

Ändring i miljöskyddslagen, m. m.

Anf. 100 BO ARVIDSON (m):

Herr talman! I proposition 1984/85:10 föreslås vissa ändringar i miljöskyddslagen och vattenlagen. Jordbruksutskottets betänkande 10 behandlar dessa. När det gäller gränsdragningen mellan miljöskyddslagen och vattenlagen yrkar jag bifall till utskottets hemställan under punkterna 2 och 3.

När det däremot gäller den andra delen av propositionen finns det starka skäl till att vara kritisk. Syftet sägs vara att komma till rätta med vissa akuta problem med övergödning av föroreningskänsliga vattenområden, bl. a. Ringsjön i Skåne.

Förslaget innebär att regeringen skall kunna förklara ett vattenområde och angränsande marker som ett särskilt föroreningskänsligt område. Regering och länsstyrelse skall ha rätt att ge generella föreskrifter om de skyddsåtgärder, begränsningar av verksamheter och försiktighetsmått i övrigt som behövs för att tillgodose syftet med regeringsförordnandet. Föreskrifterna kan avse t. ex. hantering av gödsel och avloppssläm.

I propositionen säger jordbruksministern att problemen med övergödning av vissa vattenområden kräver snara insatser. Han erinrar om de satsningar på vattenvården som gjorts under de senaste 20 åren genom utbyggnaden av kommunala avloppsreningsverk och begränsningar av industrins avloppssläpp. Överflödet av växtnäringssämnen i sjöar och vattendrag inom Sydsveriges jordbruksområden utgör enligt jordbruksministern ett allvarligt problem och som exempel nämns Ringsjön. Undersökningar som har gjorts sägs enligt propositionen tyda på att moderna jordbruksmetoder med bl. a. ökad gödsling bidrar till att påverka vattnets näringstillstånd negativt inom dessa områden. De viktigaste ämnena i samband med övergödning är kväve och fosfor.

Herr talman! Det kan kanske vara på sin plats att här ge en bakgrund till Ringsjöproblemen och ge en redovisning av det arbete som bedrivits och bedrivs för att förbättra vattenkvaliteten i sjön. Av propositionen får man nästan intrycket att inget har gjorts.

Förhållandena i Ringsjön är väl dokumenterade ända sedan 1800-talet. Då genomfördes en sjösänkning som enligt expertisen förkortade sjöns liv med tusentals år.

Nr 39

Onsdagen den
28 november 1984

*Ändring i
miljöskyddslagen,
m. m.*

*Ändring i
miljöskyddslagen,
m.m.*

På 1930-talet började sjön tillföras allt större mängder avloppsvatten. Jordbruket har under de senaste årtiondena genomgått en kraftig struktur-omvandling. Man har bl. a. fått större djurhållande enheter, större andel öppen växtodling samt ökade mängder handelsgödsel och därmed större skördar.

Under 1970-talet förvärrades föroreningsläget. Kommunerna byggde då ut sina reningsverk. Mellanskånes planeringskommitté utförde undersökningar i sjön gällande vattenkvalitet och ämnesbelastning, bl. a. i samarbete med naturvårdsverket. 1980 bildades en särskild Ringsjökommitté med representanter för de tre berörda kommunerna runt sjön (Eslöv, Hörby och Höör), länsstyrelsen, Sydsvatten och LRF.

När det gäller forskningsvidan har de limnologiska institutionerna i Lund och Uppsala gjort, och gör även fortfarande, omfattande vetenskapliga undersökningar i sjön. Lantbruksnämnden har påbörjat en inventering av de ca 750 jordbruksföretagen i området. Man har kartlagt gårdarnas gödsling, förekomst av gödselvårdsanläggningar, avlopp, dränering, erosion m. m.

För att kartlägga hur fosforläckaget från åkermarken skall bemästras har ett flerårigt forskningsprojekt startats. Det genomförs av lantbruksuniversitetet. Projektet skall ge svar på hur jordbrukets drift skall kunna förändras så att fosforläckaget minimeras.

K-konsult och Marinbiologiska institutionen i Lund har utarbetat ett forskningsprogram för odling av vattenväxter. Dessa skall utnyttja sjöns näring, varefter de skördas, så att näringsämnen bortförs.

I en inventering i de berörda kommunerna har konstaterats att ca 800 enskilda avlopp i Ringsjöområdet inte uppfyller miljöskyddslagens bestämmelser och krav. Kommunerna utreder f. n. olika tekniska lösningar för ett antal mindre orter som saknar kommunalt avlopp.

En arbetsgrupp har i maj 1984 presenterat ett åtgärdsprogram för Ringsjöområdet vad gäller Jordbruksdrift och vattenvård. Arbetsgruppen består av representanter från länsstyrelsen, lantbruksnämnden och LRF. Man bedömer att de tidigare nämnda inventeringarna ger goda möjligheter till förbättringar genom företagsinriktad rådgivning.

Lagringsutrymmena för stallgödsel och de ökade krav på lagringstid som det kan finnas skäl att ställa berörs ganska utförligt. I flera räkneexempel konstaterar man att en utbyggd lagringskapacitet kommer att påverka företagets lönsamhet negativt.

När det gäller fosforförlusterna från åkermark framgår det av forskningsresultat att det till övervägande del härrör från ytavrinning och yterosion. Avloppsutsläppen från mjölkkrum är viktiga att åtgärda på grund av diskmedlens höga fosforhalt. SMR och Alfa Laval undersöker nu fosforfria diskmedel.

Såväl markavvattningsfrågor som olika odlingstekniska åtgärder är viktiga för att kunna minska växtnäringsförlusterna. En bättre växtnäringshushållning bör enligt arbetsgruppen kunna utgöra ett övergripande mål för det framtida arbetet.

Som framgår av redovisningen pågår ett mycket brett och intensivt arbete

*Ändring i
miljöskyddslagen,
m.m.*

för bättre förhållanden i och kring Ringsjön. Vi moderater är mycket positiva till det pågående arbetet. Våra ledamöter i Ringsjökommittén har aktivt verkat för bättre vattenkvalitet i sjön. Men man måste ha klart för sig att det är ett långsiktigt arbete och att några snabba resultat knappast kan uppnås. Det är viktigt att det påbörjade arbetet inte störs och att det positiva intresse som visats från berörda parter, bl. a. från enskilda jordbrukare, uppmuntras.

Om regeringen tror att det kan gå snabbare med sitt förslag tar den fel. Hot om fängelse är knappast en åtgärd som stimulerar till positiva miljöåtgärder. Samarbete och en klart uttalad vilja att gemensamt från statens, kommunernas, jordbrukets och det övriga näringslivets sida söka lösa ett svårt miljöproblem är en förutsättning för ett lyckat resultat.

Herr talman! Enligt moderat uppfattning är det viktigt att lagstiftningen med hänsyn till miljön ger fasta regler för vad som är förbjudet. Vi vill att miljökraven skall utformas så, att introduktionen av mer miljövänliga metoder underlättas. Det är min bestämda uppfattning att det i det nu aktuella fallet är omöjligt att uppställa fasta regler för vad som bör vara förbjudet resp. tillåtet. Förhållandena skiftar från gård till gård och mellan gårdarnas olika skiften. Väderlekens betydelse i sammanhanget kan man ej bortse från, den varierar mellan olika år och även inom begränsade områden. Tillgången på stallgödsel samt växtföljden är också avgörande för vilken mängd handelsgödsel en jordbrukare skall använda.

Har man några som helst krav på att en lagstiftning skall kunna efterlevas och kontrolleras, är detta område knappast lämpligt för sådana här åtgärder, såvida man inte vill detaljreglera hela jordbruksnäringen och anställa en mängd "miljöpolicer" för övervakning av jordbrukarna i de områden som kan bli aktuella. Jag tror att vi svenskar har fått nog av byråkrati och övervakning av den enskilda människan. Vi moderater satsar hellre på den enskilde jordbrukarens frihet under ansvar.

Herr talman! Vi har i vårt land ett väl fungerande lantbruksuniversitet med utbyggd forskning och försöksverksamhet. Vi har lantbruksnämnder med sina rådgivare och i många län också aktiva hushållningssällskap som ger råd till jordbrukarna. Vi har länge haft en bra utbildning av blivande jordbrukare. Informations- och fortbildningsmöjligheterna är goda, inte minst inom växtodlingsområdet. I Skåne har ganska många jordbrukare anslutit sig till den företagsinriktade intensivrådgivning som de båda hushållningssällskapen bedriver på växtodlingsområdet. Det är dessutom en rådgivning som de själva betalar.

Det finns inom sjukvården ett begrepp som säger att man skall grunda sina åtgärder på "vetenskap och beprövad erfarenhet". Jag vill bestämt påstå att det överväldigande antalet jordbrukare i sin växtodling tillämpar just dessa principer. Forskningen och försöksverksamheten skaffar fram det vetenskapliga underlaget, som sedan förs ut i praktiskt handlande genom rådgivningen till den enskilde jordbrukaren.

Jag vill tolka regeringens proposition så, att man helt underkänner forskningens, försöksverksamhetens och rådgivningens insatser och möjligheter på detta område. Att växterna behöver en viss mängd växtnäring för

att kunna utvecklas väl och ge en god skörd av hög kvalitet borde väl de flesta kunna inse. Det kan inte finnas något intresse hos jordbrukarna att använda mer växtnäring än vad som är nödvändigt. Skälen härtill är såväl hänsynen till ekonomin i växtodlingen som hänsynen till miljön.

Det framlagda lagförslaget innebär enligt moderat uppfattning att jordbruket utpekas som den huvudsakliga föroreningskällan. Det finns inga belägg för ett sådant påstående. Härtill kommer att gällande lagstiftning ger tillräckliga möjligheter att ingripa mot föroreningar av det slag som åsyftas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 av Einar Larsson m. fl.

Hur kommer då en blivande lagstiftning att påverka de jordbrukare som hamnar inom ett s. k. föroreningskänsligt område? Ja, myndigheterna kan föreskriva hur jordbrukaren skall sprida stallgödsel och handelsgödsel. Det kan gälla både mängder och tider. Huruvida ingrepp skall kunna göras även i växtföljden och brukningsmetoderna framgår ej klart av propositionen. Av propositionen framgår däremot klart att ingenting hindrar att regeringen eller länsstyrelsen, sedan föreskrifter en gång getts, meddelar beslut om nya eller ändrade föreskrifter. Samtidigt sägs att ägare eller innehavare av särskilda rättigheter till de fastigheter som kan omfattas av föreskrifter inte har någon rätt till ersättning för de inskränkningar i möjligheterna att förfoga över fastigheterna som föreskrifterna kan medföra.

Herr talman! Detta är enligt moderat uppfattning mycket allvarligt. Det skapar osäkerhet och otrygghet för såväl jordägare som arrendatorer. Inte minst vid arrenden måste man ägna särskild uppmärksamhet åt hur lagstiftningen kommer att påverka gällande avtal. Arrendatorns möjligheter att använda fastigheten kan förändras på ett sätt som inte var aktuellt när arrendet ingicks. För jordägaren kan ett ingrepp innebära en direkt kapitalförlust. Att inbilla sig att en minskad användning av växtnäring inte får några konsekvenser, varken på kort eller på lång sikt, vittnar om dåliga kunskaper på detta område.

Jag har i mitt anförande varit mycket kritisk just på denna punkt, som gäller frågan om ersättning. Även lagrådet har påtalat dessa frågor. Man gör jämförelser med vattenlagens ersättningsregler. Enligt dessa utgår ersättning för sådan inskränkning i förfoganderätten som innebär att pågående markanvändning avsevärt försvåras. Jag yrkar bifall till reservation 3, som behandlar ersättningsfrågorna.

I reservation 4 slutligen understryks vad jag tidigare anført angående behovet av ett förtroendefullt samarbete mellan naturvårdsmyndigheter, lantbruksnämnd och jordbrukets företrädare. Jag yrkar bifall till reservation 4.

Anf. 101 KERSTIN ANDERSSON (c):

Herr talman! Centern yrkar bifall till förslagen i proposition 10 och jordbruksutskottets betänkande 10 vad gäller samordning av miljöskyddslagen och vattenlagen. Detta har vi krävt i tidigare motioner.

När det gäller att i övrigt ändra och utvidga miljöskyddslagen anser vi dock inte att regeringen har föreslagit rätt åtgärder för att komma till rätta med

eutrofieringen och algbloomingen. Man har utpekade jordbruket för att bedriva särskilt miljöfarligt verksamhet, fast man inte vet tillräckligt mycket om vem som är den störste "boven". Man väljer Ringsjön för försöksverksamhet för att kunna utfärda generella skyddsåtgärder och begränsningar av verksamheter. Man kan utdöma upp till två års fängelse eller böter enligt miljöskyddslagen.

Vattenföreningarna i Ringsjön är inget nytt problem. Bo Arvidson har utförligt redogjort för detta. Det är inte så länge sedan man förbättrade utsläppen från de kommunala reningsverken. Fortfarande finns mycket avlagringar kvar, bl. a. därför att man har dämt upp avrinningen för att förse stora tätorter med vatten. Det blir inga naturliga vårflooder, som annars tar med sig en del avfall och rör om i vattnet. Dessa föreningar kommer förhoppningsvis att minska efter ett par år.

Sedan jordbruket blivit varse problemen har man minskat sina läckage. Man har från de flesta håll varit intresserad av att få rådgivning och upplysning om hur man skall gå till väga. Lantbrukarna håller på att ta fram en studieplan, som mellan 400 och 500 lantbrukare skall börja studera efter jul för att komma till rätta med problemen ännu mer. De vill ta sitt ansvar.

När detta frivilliga intresse finns, föreslår regeringen en lag med hot om fängelse. Det måste uppfattas som ett slag i ansiktet av alla dem som försöker att få bukt med problemen. Innan man föreslår en lag bör man ju kartlägga varifrån de största läckagen kommer. Som Bo Arvidson sade, är ju avloppsreningen från många privata hushåll ännu inte åtgärdad.

Man har gjort många försök och bl. a. kommit fram till att både provrutur utan fosforgödning och andra med 110-120 % över normalgiva har gett läckage. Det finns alltså fosfor i jorden även utan gödning. Detta bör man först studera. Det finns naturligtvis de som är nonchalanta även bland jordbrukarna, men dem kan man redan i dag komma åt med befintliga lagar. Forskning pågår på många områden.

I reservation 1 yrkar vi avslag på 8 a, 43 a, 45 och 48 §§ i förslaget till lag om ändring i miljöskyddslagen. Om vi *inte* får bifall för detta, har vi i reservation 3 påpekat att föreskrifter med anledning av 8 a § inte får innebära att man avsevärt försvårar pågående markanvändning. Skulle detta ske, måste ersättning utgå till berörda markägare i likhet med lagrådets inställning. Det är just till sådana situationer som riksdagen vid sitt beslut i våras ansåg att gödselmedels- och bekämpningsmedelsavgifterna skulle kunna användas.

Herr talman! Vi i centern anser det mycket viktigt att största möjliga hänsyn tas till miljön. Vi vet att man från lantbrukarnas sida ställer sig bakom detta, om de får kunskap och rådgivning som stimulerar till miljöskyddsåtgärder. Men lantbrukarna lever i dag under så hårda ekonomiska villkor att de inte tål någon ytterligare belastning. Därför behövs i många fall bidrag till att ta fram gödslingsplaner och till utbyggnad av lagringskapacitet. Inom parentes sagt finns det lantbrukare som då de byggde gödselvårdsanläggningar till vilka man fick statsbidrag vägrades en anläggning av den storlek som de själva ansåg nödvändig för att inte behöva köra ut stallgödseln vid av

läckagesynpunkt olämpliga tidpunkter och som nu tvingas bygga en ny och större anläggning. Det ekonomiska stödet kan också gälla utsäde för kväveupptagande mellangrödor, växtföljdsplaner och vissa vattenvårdande åtgärder som går utanför vad andra lantbrukare måste göra.

Det är viktigt att samarbetet mellan naturvårdsenhet, lantbruksnämnd och jordbrukets företrädare fortsätter. Därför skulle det slå mycket hårt mot ett meningsfullt samarbete om man inom dessa områden skulle ta ut den tillsynsavgift som riksdagens majoritet bestämt skall gälla från den 1 juli i år. Jag yrkar därför bifall till reservation 4.

Herr talman! Lantbrukarna är alltid öppna för råd och försöker följa dem – ibland alltför villigt. Med den socialdemokratiska jordbrukspolitikerna på 1960-talet minskade man t. ex. så mycket på mjölkproduktionen att vi fick importera mjölk.

Lantbrukarna är alltså öppna för råd, men reser borst och sätter sig till motvärn om de påtvingas onödiga lagar. Därför vädjar jag och övriga centerpartister till riksdagens ledamöter och regeringen: Ta inte till mera våld än nöden kräver!

Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 4 och – om reservation 1 inte vinner majoritet – bifall till reservation 3.

Anf. 102 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Beträffande samordningen av vattenlagen och miljöskyddslagen tillstyrker folkpartiet propositionen.

Enligt folkpartiets miljösyn bör alla näringar, industrier och kommuner ta miljöhänsyn. Reningen av avloppsvatten från kommunala reningsverk har inneburit stora förbättringar i form av renare vatten. Många vattendrag som tidigare varit starkt förorenade har kunnat återföras till ett relativt normalt tillstånd. Riksdagens skärpta krav på utsläppen från industrin – många gånger beslutade i stor enighet – har fått motsvarande positiva effekt. Det återstår åtskilligt att göra beträffande luftföroreningarna i samband med försurningsskadorna i våra skogar.

Samma krav när det gäller miljöhänsyn måste enligt folkpartiets uppfattning också ställas på jordbruket. Läckage av handelsgödsel och stallgödsel är ett kvarstående miljöproblem i skilda delar av vårt land. Speciellt har förhållandena kring Ringsjön i Skåne diskuterats, liksom situationen i Öresund och Laholmsbukten. Även andra delar av landet, exempelvis sjöarna i Mellansveriges slättområde, är drabbade. Jag har i en särskild motion, som inte behandlas här, aktualiserat problemen kring sjön Hjäl-maren.

Tillföringen av näringsämnen till sjöar och vattendrag har medfört förändringar i växt- och djurliv och av pH-värdet, som eventuellt kan medföra utfällningar av tungmetaller. På senare tid har dessutom aktualiserats att tungmetaller bakvägen kan tillföras sjösystemen genom rötslam från de kommunala reningsverken.

Med hänsyn till vår principiella syn ansluter vi från folkpartiets sida oss alltså till propositionens förslag om komplettering av miljöskyddslagen, men

vi har i en motion tagit upp de problem som kan drabba de lantbrukare som får anpassa sin gödsling till den nya lagstiftningen.

Riksdagen har tidigare gjort ett uttalande om att de avgifter som utgår på handelsgödsel skall användas till insatser i form av ökad forskning och rådgivning för att bl. a. få ned förbrukningen av handelsgödsel. Vi menar att det då speciellt behövs ökade insatser inom de områden där övergödningsproblemen finns. Riksdagen bör göra ett uttalande om detta. Vi menar att tillämpningen av den nya lagen dessutom bör bli återhållsam. I första hand bör de rådgivande instanserna – lantbruksnämnder och naturvårdsenheter – genom rådgivning försöka att på frivillig basis få förändringar till stånd. Kostnaderna för denna rådgivning bör täckas av de medel som statskassan får in i form av avgifter på handelsgödsel.

Betänkandet hänvisar till att denna rådgivning skall ges av befintlig personal. Behovet av insatser torde dock vara mycket stort inom vissa av de landsdelar som är speciellt drabbade. Det är enligt vår uppfattning då angeläget att de näringsidkare – i detta fall lantbrukare – som åläggs restriktioner också klart skall få veta att de har nytta av avgifter som i annat sammanhang erlaggs för handelsgödsel.

Vi menar, liksom departementschefen och utskottsmajoriteten, att det i detta sammanhang inte är fråga om ersättning till markägarna. Liksom andra företagare bör dessa bära kostnaderna för att produktionen skall kunna ske inom ramen för de miljölagar som gäller. Vi tror dessutom att det inte är klarlagt att det behöver bli några ökade kostnader vid denna anpassning.

Utskottet har i sin skrivning i hög grad tillgodosett våra önskemål. Vad vi hade önskat är en klarare markering av att handelsgödselmedel direkt skulle riktas mot berörda områden. I betänkandet talas enligt vår uppfattning mer allmänt om behovet av ökad rådgivning.

Vi finner det tillfredsställande att utskottet anför att motionens förslag ligger i linje med riksdagsbeslutet. Från folkpartiets sida anser vi att vår motion med denna grundsyn borde ha kunnat bifallas. Med reservationen preciserar vi nu klarare våra önskemål.

Sammanfattningsvis, herr talman, anser vi sålunda från folkpartiets sida att alla näringar och samhällsinstitutioner måste ta ansvar för miljöutsläppen. Med en heltäckande miljösyn måste detta också gälla jordbruket.

Herr talman! Med vad jag nu sagt yrkar jag bifall till reservation 2 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 103 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! I detta betänkande behandlas förslag om ändringar i miljöskyddslagen och vattenlagen. Syftet med ändringarna är bl. a. att komma till rätta med vissa problem som är föranledda av övergödning av föroreningskänsliga vattenområden. Förslaget innebär att regeringen skall kunna förklara ett vattenområde och angränsande marker som ett särskilt föroreningskänsligt område.

Överflödet av växtnäringssämnen i sjöar och vattendrag inom vissa av Sydsveriges jordbruksområden utgör ett allvarligt problem. Den intensiva

*Ändring i
miljöskyddslagen,
m.m.*

näringsstillförelsen till vattenområden medför negativa effekter av olika slag. Som exempel kan, såsom redan skett, nämnas Ringsjön i Skåne, vilken sjö vid några tillfällen tidigare föranlett debatter här i riksdagen – då med anledning av motioner som krävt åtgärder för att minska vattenföroreningarna, eftersom sjön under flera decennier har utsatts för en allt starkare belastning av föroreningar.

Övergödning förekommer inte bara i sötvattenområden, utan på senare år har övergödningssproblem förekommit även längs öppnare kuststräckor. Exempel härpå är att Laholmsbukten och angränsande delar av södra Hallands och norra Skånes kustvatten har kraftiga algbloomingar. Följderna härav har blivit en skadlig inverkan på fiskeförhållandena och omfattande skador på botten. Dessutom har vattnet blivit otrevligt att bada i.

På många håll tillförs i dag näringsämnen i en omfattning som överstiger vad marken och grödan kan tillgodogöra sig. Minskade gödselgivor och andra åtgärder kan i sådana fall innebära en besparing av gödslingkostnaderna utan att någon negativ inverkan på produktionen uppstår.

Jag menar att det är angeläget att vidta åtgärder mot övergödningssproblemen på både kort och lång sikt.

De areella näringarna har ett betydande inflytande på markens och vattnets beskaffenhet. Inom andra näringar har de som driver verksamheten stort ansvar för miljöhänsynen, och då måste samma hänsyn gälla även för utövare av jord- och skogsbruk.

Om vi skall vara trovärdiga i våra krav på bättre miljövard, måste vi också kunna vidta åtgärder mot övergödning. Jag yrkar avslag på reservation 1 och bifall till utskottets hemställan.

I reservation 2 tas frågan om inkomster från handelsgödsel- och bekämpningsavgiften upp. Utskottsmajoriteten anser att det nu inte finns någon anledning att peka på några konkreta projekt som i högre grad än andra verksamheter borde bli föremål för insatser. Som framgår av vår skrivning är vi positiva till vad motionerna aktualiserat, dock utan ställningstagande f. n. Jag vill med detta yrka avslag på reservation 2.

I reservation 3 tas frågan om ersättning till vissa markägare upp. Eventuellt uppkommande ersättningsfrågor inom ramen för Ringsjöprojektet får bedömas med utgångspunkt i den lagstiftning som kan vara tillämplig. I de fall inskränkande föreskrifter meddelas med stöd av den föreslagna 8 a § i miljöskyddslagen utgår ingen ersättning. Jag yrkar avslag på reservation 3.

I reservation 4 tas samarbetet mellan naturvard och jordbruk upp. Den fråga som här tas upp ägnades särskild uppmärksamhet bl. a. i samband med riksdagens forskningspolitiska beslut. Därför anser jag att frågan i dag inte behöver bli föremål för någon större diskussion. Jag yrkar avslag på reservation 4.

Bo Arvidson säger att den övergödning som förekommer inte skulle utgöra någon större fara för vattnet bl. a. i Ringsjön och att det långsiktiga arbetet på detta område bedrivs i annat sammanhang. Jag tycker att problemen är så pass allvarliga att vi omedelbart måste ta itu med detta. Problemen kan inte skjutas framför oss, utan det gäller att omedelbart ta itu med övergödningen.

Kerstin Andersson säger att lantbrukarna alltid är lyhörda för råd. Då tycker jag att ett av de råd som de skulle vara glada för och ta vara på är att minska gödselgivorna. På det sättet skulle lantbrukarna i vissa fall redan nu kunna nedbringa kostnaderna och medverka till att övergödning inte behöver förekomma.

Anf. 104 BO ARVIDSON (m) replik:

Herr talman! Jag har inte sagt att övergödningen i Ringsjön inte är något problem. Det finns problem med hög växtnäringens förekomst och låg syrehalt. Jag har i mitt anförande utförligt redovisat alla de olika åtgärder som man på frivillighetens väg nu vidtar. Det är ett långsiktigt arbete. Skillnaden mellan socialdemokrater och moderater är att vi vill gå fram på olika sätt – att välja frivillighetens väg eller tillgripa tvång. Att ta till lagstiftning i detta fall är, som jag tidigare har påpekat, orimligt.

Ove Karlsson sade att förslaget innebär besparingar när det gäller gödselkostnader och att det inte leder till några minskade intäkter. Jag har väldigt svårt att över huvud taget begripa hur det kan vara möjligt. Om man minskar insatsen av produktionsmedel måste det åtminstone på sikt ge betydligt lägre intäkter för jordbrukaren. Hur skall det kompenseras? Skall det ske genom högre priser för konsumenterna, eller skall bonden stå för förlusten? Var går gränsen för de kostnader som bonden skall tåla?

Jag har tidigare redovisat lagrådets synpunkter. När det gäller inskränkningar av så stor omfattning att de allvarligt påverkar ett företags lönsamhet är det orimligt att den enskilde själv skall stå för följderna.

Det behövs ingen ytterligare lagstiftning. Det finns tillräckligt med lagar i dag både inom miljöskyddslagstiftningens och hälsoskyddslagstiftningens område. Använd dem – det är vi helt med på att man skall göra. I övrigt behövs som sagt inget nytt.

Låt oss fortsätta det arbete som är på gång i Ringsjöområdet. Det kommer att ge oss goda erfarenheter när vi skall tackla dessa problem även i andra områden – det är svåra problem att lösa.

Anf. 105 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Ove Karlsson och jag är överens om betänkandets huvudinnehåll, men vi är inte riktigt överens om det som redovisas i reservation 2. Jag har några frågor att ställa till Ove Karlsson.

Om det läggs restriktioner på ett antal näringsidkare som blir oroade av detta, är det då inte rimligt att ställa resurser till förfogande för ökad rådgivning? Riksdagen har ju tidigare gjort ett uttalande om att inkomster på handelsgödselmedel skall användas för rådgivning och forskning, och borde man inte då kunna visa litet god vilja när företagaren – i detta fall lantbrukaren – känner oro? Borde man inte fullfölja riksdagens beslut och anslå medel just till de områden som det nu gäller?

Onsdagen den
28 november 1984

Ändring i
miljöskyddslagen,
m.m.

Anf. 106 KERSTIN ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Man har ju redan börjat ta itu med problemen på de flesta områden, Ove Karlsson! Man har redan minskat gödselgivorna. Man håller på att bygga om gödselvårdsanläggningar. Låt forskare, myndigheter och lantbrukare fortsätta på frivillighetens väg! Centern tror mer på samråd än på hot, vilket socialdemokraterna troligen tycker är en bättre metod.

Anf. 107 OVE KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Vad gäller det som sagts i anslutning till reservation 1 vill jag uttrycka min förvåning över att inte någon från borgerligt håll vill erkänna behovet av att man på allvar tar itu med övergödningssproblemet för att så snabbt som möjligt komma till rätta med det. Om ni menar allvar med er miljövänlighet, borde det vara en självklarhet för er att ställa upp på regeringsförslaget. Det måste vara mycket angeläget att allt görs för att komma till rätta med de problem som övergödningen utgör. Problemen är så pass allvarliga att vi måste göra någonting snabbt. Det gäller att på både kort och lång sikt komma till rätta med dem.

Ni måste väl ändå hålla med om att de areella näringarna har ett betydande inflytande på beskaffenheten av mark och vatten. Om ni är angelägna om att på frivillig väg lösa de här problemen, borde ni väl kunna ställa upp på vårt förslag.

Om det förhåller sig så som Kerstin Andersson säger att man redan börjat vidta åtgärder, betyder väl det att ni tycker förslaget är bra, och då tycker jag att ni borde vara beredda att bifalla utskottets hemställan i dess helhet.

Till Lars Ernestam vill jag bara säga följande vad gäller reservation 2. Jag upprepar att frågan om användningen av influtna avgifter f. n. bereds inom regeringen. Frågan kommer säkert att redovisas senare för riksdagen.

I övrigt vill jag framhålla att den inskränkning som betingas av hälso- och miljöskyddsskäl i princip inte skall medföra rätt till ersättning. Rådgivning och tillsyn borde enligt min mening vara viktiga samhällsuppgifter. Om de uppgifterna fullgörs bör det innebära att en ökad hänsyn tas till miljöskyddet inom jord- och skogsbruket. I de frågor som gäller ett samarbete mellan berörda myndigheter bör vi vara angelägna om att på olika sätt ge vårt stöd.

Ännu en gång yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på reservationerna.

Anf. 108 KERSTIN ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Förstår inte Ove Karlsson att denna tvångslag motverkar syftet i det här avseendet? Man jobbar ju allt man kan för att få bort problemen. Då är det som ett slag i ansiktet, när en sådan här lag kommer som innebär att man riskerar två års fängelse. Jag tror att man når mycket längre om man försöker få till stånd ett samråd mellan myndigheter och forskare.

Anf. 109 BO ARVIDSON (m) replik:

Herr talman! Det finns inga delade meningar när det gäller viljan att ta itu med miljöproblemen på detta område. Frågan är bara hur vi skall handla. Jag har tidigare försökt påvisa svårigheterna i detta sammanhang. Lantbruksstyrelsen har i ett yttrande över kemikalieutredningens betänkande sagt följande:

”--- Det är enligt lantbruksstyrelsens mening svårt att genom lagstiftning effektivt reglera användningen av växtnäring inom jordbruket.” Sedan följer en redovisning av de problem som finns. Man talar bl.a. om kväveutsläppen. Vidare sägs det att man, för att göra det möjligt att gripa in i flagranta fall, kan acceptera föreslagna åtgärder. Avslutningsvis säger man följande: ”Lantbruksstyrelsen tillstyrker från dessa utgångspunkter den föreslagna lagen. Styrelsen förutsätter därvid att beslut om geografiska områden präglas av restriktivitet.”

Detta yttrande från lantbruksstyrelsen visar vilka svårigheter som finns och hur omöjligt det egentligen är att stifta lagar på det här området. Vi menar således att det genom forskning, utbildning och rådgivning är möjligt att komma till rätta med dessa svårigheter. Dessutom finns det en vilja hos näringen att få en förbättring till stånd. Låt oss i stället följa utskottets förslag – utskottets skrivning på den punkten är egentligen mycket bra, ja, det är faktiskt det bästa som sägs i detta avseende – att använda gödselavgiften till forskning och rådgivning. Låt oss, som sagt, ta de pengarna i anspråk. Vi behöver således inte någon ytterligare lagstiftning.

Sedan bara något om kvävet. Jordbruket, säger man, släpper ut kväve – O.K., det kan förekomma visst läckage, inte minst vid kraftigt regn. Men hur är det med de kommunala avloppsreningsverken? I det sammanhanget finns det ingen som helst möjlighet att rena kvävet, så att man slipper de negativa effekterna därvidlag. Vad skall man göra åt det? Inte ens socialdemokraterna kan lösa den frågan. Det är omöjligt att komma fram till en lösning. Därför är det inte rätt att så att säga hänga jordbrukarna för den sakens skull.

Även när det gäller fosfor finns det svårigheter. Men de problemen måste vi försöka lösa tillsammans. Det sker inte genom tvångsåtgärder.

Anf. 110 OVE KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Ingen är väl ute efter att ”hänga” några jordbrukare. Vad man däremot är ute efter är en snabb lösning på detta så angelägna miljöproblem. Visst är jag på det klara med att det behövs samråd. Men det är också nödvändigt att vidta andra erforderliga åtgärder, så att vi kan komma till rätta med svårigheterna på det här området. Och visst kan den verksamhet vara angelägen som bedrivs i syfte att ge oss ökade kunskaper om det komplicerade samspelet mellan olika faktorer när det gäller övergödningen. Vi har väl ändå så pass goda kunskaper i dessa frågor att vi är medvetna om att de areella näringarna har en betydande inverkan på markens och vattnets beskaffenhet. Således måste vi, som sagt, om vi vill vara trovärdiga, även vara beredda på att ta itu med övergödningens problem. Menar vi verkligen allvar – och jag hade hoppats att man också från

borgerligt håll menade allvar beträffande miljöproblemen. måste vi, för att vara trovärdiga, också vara beredda att vidta åtgärder och göra det snabbt. Det finns akuta problem, och dem måste vi vara beredda att ta itu med på en gång.

Den rådgivning som förekommer inom de areella näringarna är en viktig faktor och bör kunna inriktas på ökad hänsyn till miljön inom både jord- och skogsbruket.

Med detta har jag kanske klarlagt att vi inte på något sätt är ute efter att hänga någon utan för att komma till rätta med ett mycket angeläget och akut problem.

Tredje vice talmannen anmälde att Kerstin Andersson och Bo Arvidson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 111 HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Låt mig inledningsvis framhålla vad jag sagt i den här församlingen åtskilliga gånger förut, att det, bortsett från några relativt få områden i norra Sverige, är ett kulturlandskap som vi vill slå vakt om och bevara för framtiden. Landskapsbilden har, alltsedan den sista inlandsisen drog sig norrut för 10 000–15 000 år sedan, befunnit sig i oupphörlig förändring, dels beroende på klimatförändringar, dels, med någon eftersläpning, beroende på den förda jordbrukspolitiken.

Vill vi ha kvar någonting av det gamla, äkta landskapet, kan vi bevara det enbart genom att hävda det med samma medel som en gång skapat det, genom att vidta vissa åtgärder och genom att underlåta att vidta andra.

De allt hårdare kraven från konsumenter och myndigheter i vad gäller produktion av tillräckliga kvantiteter billiga livsmedel har, som vi alla nyligen kommit underfund med, rubbat balansen på olika sätt, så att vissa åtgärder måste vidtas för att åtminstone på kort sikt återställa balansen. Hur vi skall lösa problemet på längre sikt när det gäller miljön och landskapsbilden, genom att minska animalieöverskottet i jordbruket, samtidigt som vi behöver allt fler betesdjur för att förhindra landskapsbildens förbuskning, det får vi väl diskutera i annat sammanhang.

En grund för framtiden har vi ändå fått genom vad som redan tidigare har framhållits flera gånger i kväll, att jordbrukets företrädare i hushållningssällskap, lantbruksnämnder och andra organisationer börjat med intensivrådgivning, som efter en relativt kort tid redan gett positiva svar på många frågor.

Denna intensivrådgivning behöver uppmuntras på alla sätt. Vi har föreslagit att den skall uppmuntras genom ett uttalande från riksdagen, som inte kostar mycket mer än papperet.

Intensivrådgivningen behöver byggas ut genom samarbete mellan myndigheter och enskilda, med förgreningar till hushållningssällskapen i angränsande län, såsom sker t. ex. mellan Kristianstads län och Blekinge län. Intensivrådgivningen har redan kunnat påvisa hur t. ex. gödselmedel kan

*Ändring i
miljöskyddslagen,
m.m.*

användas på andra sätt än de vedertagna, med åtföljande minskning av utspridda kvantiteter och därmed minskning av riskerna för övergödning.

Vi behöver alltså inte någon ny lagparagraf om begränsning av sådana verksamheter som bidrar till eutrofiering av sjöar och vattendrag. Vi har sannerligen – det har också påpekats här tidigare i kväll – redan nog av paragrafer. Paragrafen i sig är väl inte så farlig, men den drar med sig en administrativ kontrollapparat med nya blanketter. Låt oss i stället gå den betydligt enklare och billigare vägen över rådgivningen.

Jag yrkar därför bifall till reservationerna 1 och 4.

Låt mig till sist, med anledning av vad som alldeles innan jag begärde ordet sades om de kommunala utsläppen i Hörby, återkalla i minnet det som har skett tidigare när vattenreningen inte var utbyggd i Hörby. Skånes naturskyddsförening tog gång på gång till orda och sade att det skulle komma att sluta med en katastrof om kommunen inte tog hand om utsläppen. Från kommunalt håll förklarade man lugnande att Ringsjön var en stor sjö som tålde detta och att det inte var så bråttom.

Det här var länge sedan, och man har sedan dess kommit underfund med att Ringsjön, trots att det är en stor sjö, är en grund sjö med mycket liten receptionsförmåga när det gäller närsalterna. Nu har man fått ganska bra ordning på det hela, men ingenting säger att jordbruket är ens en väsentligt bidragande faktor i fråga om det läge som Ringsjön har hamnat i beträffande föroreningarna. Det kan vara gamla föroreningar som har legat där och nu börjat jäsa och röra på sig. Vi får invänta att den utredning som pågår blir klar och använda de gödselmedelspengar som tidigare har påyrkats just för detta ändamål.

Anf. 112 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Den proposition om ändring i miljöskyddslagen som vi nu behandlar utgör ett konkret och handfast exempel på hur den socialdemokratiska regeringen går från ord till handling i miljöpolitiken. Jag motionerade i dessa frågor, med Ringsjön som typexempel, tillsammans med Egon Jacobsson vid 1981/82 års riksdag. Jag noterar naturligtvis med tillfredsställelse att flera av de förslag som vi då lade fram nu återfinns i en regeringsproposition. Den socialdemokratiska regeringen tog alltså snabbt itu med viktiga miljöpolitiska frågor när de återkom.

En stor del av det åskådningsmaterial som ligger till grund för förslaget om att kunna ingripa mot en på sina håll överdriven gödsling har hämtats från Ringsjön i Skåne.

Ringsjön, bestående av tre sjöbäcken, är belägen mitt i landskapet inom Eslövs, Höörs och Hörby kommuner. Inom sjöns tillrinningsområde bor ca 20 000 människor, men dess närhet till flera befolkningscentra gör den attraktiv för rekreationslivet i hela södra Sverige. För Skånes befolkning utgör sjön och dess omgivningar ett oersättligt fritidsområde. Naturen inom området är omväxlande, och de flesta i Skåne förekommande naturtyper finns representerade. Riksintressen föreligger för vetenskaplig och kulturell naturvård. Sjön har stor betydelse för såväl yrkes- som fritidsfisket och svarar

Onsdagen den
28 november 1984

*Ändring i
miljöskyddslagen,
m.m.*

för vattenförsörjningen till åtta Skånekommuner. Sammanlagt får ungefär en kvarts miljon människor sitt dricksvatten från Ringsjön.

Under flera år har sjön utsatts för en allt starkare belastning av föroreningar. Sedan början av 1970-talet förekommer en kraftig algblomning, vilken har allvarligt inskränkt badmöjligheterna och begränsat fiskeutbytet. På sikt utgör den ett hot mot sjöns användning som dricksvattenreservoar. Många av de förekommande blågröna alger kan vara giftiga under vissa perioder. Den kreatursdöd som vid flera tillfällen har rapporterats vid Ringsjön har satts i samband med att djuren druckit vatten, innehållande stora mängder blågröna alger.

Tillväxten av alger styrs av en rad faktorer, varav tillförsel av närsalter såsom fosfor och kväve är en av de viktigaste. Närsalter tillförs dels genom direkta utsläpp i tillflöden eller i sjön av t. ex. hushållsvatten, gödselbrunnar och reningsverk, dels genom utlakning från marken i tillrinningsområdet.

Kommunernas utsläpp av avloppsvatten ansågs länge vara huvudorsaken till problemen, men sedan reningsverken byggts ut har blickarna alltmer kommit att riktas mot det intensiva jordbruket i Ringsjötrakten och mot förekomsten av övergödning. Det råder i dag inte det minsta tvivel om att jordbrukets odlingsåtgärder och i synnerhet den i vissa fall starkt överdrivna gödslingen utgör den huvudsakliga föroreningskällan i Ringsjön och flera andra övergödda vattendrag.

Centern och moderaterna efterlyser nya undersökningar och utredningar och hävdar i motioner att det ännu ej är klarlagt vad som orsakar föroreningarna eller vilka föroreningskällor som bär den största skulden till övergödningens problemen. Dessa påståenden saknar grund.

För att ge ytterligare ett bidrag till det redan gedigna utredningsmaterial som regeringens proposition bygger på skall jag lämna några faktauppgifter, hämtade ur en nyligen genomförd inventering av jordbruksdriften i Ringsjöns tillrinningsområde. Undersökningen har utförts av naturvårdsenheten vid länsstyrelsen i Malmöhus län.

Utöver vissa brister i gödselvårdsanläggningar visar undersökningen bl. a. följande:

De flesta gårdarna tillför alltför mycket fosfor. I genomsnitt för hela området är fosforgivan 9 kilo per hektar eller 40 % för hög. Hälften av gårdarna har en fosforgiva som ligger minst 58 % för högt. Kerstin Andersson sade: Man har redan minskat gödselgivan. Någonstans måste det vara fel, antingen far Kerstin Andersson lättvindigt fram med sanningen eller också är undersökningen felaktig.

Det pratades om frivillighet. Vilket resultat har denna frivillighet, som även Bo Arvidson talade så varmt om, verkligen gett? Uppenbarligen är framgångarna på det området oerhört blygsamma.

För hög fosforgiva, säger undersökningen, är mest markant på gårdar med många djur och mycket stallgödsel.

Drygt 50 % av gårdarna saknar markkarta. Det är ytterligare ett nederlag för moderaternas och centerns frivilliglinje.

Herr talman! Man kan mot bakgrund av denna och ett flertal andra

undersökningar undra hur länge centern och moderaterna skall fortsätta att förringa jordbrukets ansvar för vattenföroreningarna. Att moderaterna aldrig haft någon verklig ambition att ingripa mot miljöföroreningar som på minsta sätt rubbar de ekonomiska cirkelarna har vi nu bara fått ytterligare en bekräftelse på.

Mera tragiskt är att centern, som fortfarande har kvar beteckningen miljöparti på sitt visitkort, på detta flagranta sätt sviker breda miljöintressen. Centerns miljöpolitiska fasad har flagnat betänkligt under åren, och snart återstår ingenting av denna en gång så vackert målade yta.

Om centern fortsätter att tala vackert om sitt miljöintresse men i praktisk handling går emot förslag som gynnar breda miljöintressen är det hög tid att montera ned miljöskylten.

Anf. 113 KERSTIN ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Centern är fortfarande ett miljöparti, Bengt Silfverstrand, och centern slår fortfarande vakt om miljön. Jag har hela tiden hävdad, även i mitt anförande tidigare, att vi slår vakt om miljön. Men vi tror mer på samråd och frivillighet när det gäller att slå vakt om miljön än vi tror på hot och andra tvångslagar.

Bengt Silfverstrand nämnde något om markkarta. Jag antar att han menar att man saknade markkartering.

Det är sådant man håller på att ta fram runt Ringsjön. Man har, som jag sade tidigare, satt i gång med ett studiepaket där man skall börja ta fram alla sådana saker för de jordbrukare som inte redan har gjort det. Det finns väldigt många som frivilligt tidigare kommit i gång med detta.

De uppgifter jag har fått är att läckaget från jordbruket har minskat. Men jag håller med om att det fortfarande finns problem där man har många djur. Där behövs ytterligare åtgärder, och man behöver kanske hjälp med gödselvårdsanläggningar som räcker till i stället för dem man tidigare fick anslag till. De var redan då för små.

Men jag hävdar fortfarande att centern är ett miljöparti och vi slår vakt om miljön, även om miljön runt Ringsjön. Men det finns så många olika saker som bidrar till algblooming och eutrofiering. Som Hans Wachtmeister sade är det inte alls uttrönt att jordbruket skulle vara den största miljöboven.

Anf. 114 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Om det i alla läger finns ett intresse av att jobba aktivt för att få ned gödselgivorna och åstadkomma resultat till gagn för miljön – och jag är medveten om att flera av jordbrukarna jobbar så – utgör ju lagen ett stöd härför. Det är absolut inte någon tvångslag. Den skall vara ett instrument som man kan och skall tillgripa när inte andra åtgärder hjälper.

Jag vill understryka att denna lag också riktar sig mot kommunerna. Jordbrukarna sätts inte i någon särställning. Det är en bättre vattenmiljö vi har som målsättning. Till detta skall alla bidra.

Jag noterar att Kerstin Andersson inte har någonting att säga om den utredning som visar att övergödslingen ökar – tvärtemot vad hon själv

Onsdagen den
28 november 1984

Ändring i
miljöskyddslagen,
m.m.

påstod. Det är viktigt att vi får en kommentar till det.

Jag noterar också efter detta tredje eller fjärde inlägg från Kerstin Andersson och centern att centern har intresse av en bättre miljö fram till den punkt när detta intresse kolliderar med andra, ekonomiska intressen, som i vissa fall är jordbruket eller den bakom jordbruket stående gödselindustrin.

Anf. 115 KERSTIN ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har fått de uppgifter jag här har framfört från dem som bor nere vid Ringsjön och de utredningar som de hela tiden har varit med om att ta fram underlag för.

Jag kan bara vidare säga att vi naturligtvis också vill ha bort alla föroreningar i sjöar och liknande. Jag vet att jordbrukarna där nere ställer upp för det, men de vill göra det frivilligt, utan hot om två års fängelse hängande över sig.

Anf. 116 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag noterar fortfarande att Kerstin Andersson talar om något annat. Vi hörde ord som "brukar mer våld än nöden kräver" i inledningsanförandet och ganska skarpa angrepp på de intressen i samhället som ser vidare än de snävt ekonomiska aspekterna, som ser till helheten – att alla människor skall få en bra livsmiljö.

Jag noterar att detta kommer att gå ut över människorna. De kommer att få sämre möjligheter att fiska, sämre möjligheter att bada. Om ingenting görs kommer det som sker att innebära att sjön på sikt också blir otjänlig som dricksvattenreservoar.

Jag plockade ut en undersökning – en dagsfärsk sådan. Det är kanske för mycket begärt att de borgerliga ledamöterna, som går emot allt som innebär att man måste inskränka litet på den ekonomiska friheten, skall acceptera vad som står i den. Men det finns andra undersökningar. Limnologerna – marinbotanikerna – har redovisat åtskilliga undersökningar med samma resultat, nämligen att det sker ett mycket stort växnäringsläckage i området. Det är förhållandevis dålig skötsel av gödselvårdsanläggningarna. Den senaste inventeringen, vars objektivitet ingen kan ifrågasätta, konstaterar att efter tio års kamp för en bättre vattenmiljö i Ringsjön lägger man givor som med ca 50 % överstiger de rekommenderade givorna.

Kom då inte och tala om att man gör vad man kan! Det finns åtskilligt mer man kan göra för att förbättra miljön – och centern har ett mycket stort ansvar för att detta görs och blir bra. Hittills har ni totalt svikit detta miljöansvar!

Anf. 117 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Bengt Silfverstrand talar om ett konkret och handfast exempel på socialdemokratisk miljöpolitik och säger att detta betänkande skulle visa att en sådan bedrivs. Man anklagar, man kräver och går till doms med människor.

Bengt Silfverstrand talar här om överdriven gödsling – t. o. m. om 50 %

övergödning. Det är faktiskt på det sättet, herr Silfverstrand, att vi jordbrukare i Skåne kan litet grand också om ekonomi. Vi har inte råd att övergöda med 50 %. Det är så överdrivet att man inte kan förstå var han får sådana uppgifter ifrån. Det är sant, Bengt Silfverstrand, att reningsverken byggts ut, men kvävet rinner fortfarande ut i Ringsjön från de kommunala verken.

De flesta som använder handelsgödsel och växtnäring gör det på ett balanserat sätt. Vi vet att det sker markkarteringar och görs prognoser över näringsbehovet i marken. Vi har omfattande rådgivning och den ökar år från år. Vi har planlagd växtodling, och intresset ökar för varje år som går.

Det sker alltså mycket på detta område, och lantbrukets folk ställer verkligen upp. Vi moderater förringar verkligen inte miljöproblemen. Vi vill lösa dem, men på ett sätt som kan inge förtroende hos alla berörda.

Herr talman! Medan vi avvaktar resultatet av de åtgärder som nu vidtas till följd av Ringsjökommitténs förslag, där alla berörda samarbetar för att lösa problemen och uppnå förbättring, bör ingen ny lagstiftning införas.

Man kan verkligen undra på vilket sätt s. k. miljöpoliser och i förlängningen t. o. m. domstolar skall kunna avgöra om olaglighet sker vid gödning av åkermark eller inte. Som jag ser det är det en helt omöjlig uppgift. T. o. m. rättstryggheten kan komma i stor fara.

När det gäller Ringsjöproblemet anser vi moderater att de åtgärder som nu krävs av lantbrukarna i detta område, utöver vad som krävs av alla andra lantbrukare, skall kompenseras fullt ut ekonomiskt. Samma krav kan också ställas på andra områden där det ställs högre krav än på en genomsnittslantbrukare.

Ove Karlsson, det har redan skett betydande förbättringar i Laholmsbukten. Vi vet också att händelserna där kan bero på många olika åtgärder. Vi vet att det sker nerfall från luften och att havsströmmar och vindförhållanden kan ha stor betydelse i detta sammanhang.

Det sker faktiskt mycket i dag. Vi får inte bara se negativt på detta, utan måste avvakta, stimulera och arbeta vidare. Då skall vi kunna åstadkomma en bättre miljö, men det sker bäst i ett förtroendefullt samarbete mellan partier och mellan dem som är berörda ute i bygderna.

Jag yrkar bifall till de reservationer i betänkandet som är undertecknade av moderater.

Anf. 118 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Ingvar Eriksson säger att förbättringar har skett i Laholmsbukten. Ja, men det är inte tillräckligt, eftersom algblomning alltjämt förekommer på ett sätt som visar att vattnet uppenbarligen är mycket starkt förorenat.

Om vi skall bedriva en konkret miljöpolitik måste alla grupper vara med och ta sitt ansvar. Frivillighet är bra, men ibland måste vi komma till rätta med svårigheterna utan att vänta.

Vi kan inte vänta på nya undersökningar hur länge som helst. Jag tycker att vi kunde vara överens om att ta regeringsförslaget på allvar. Det är ett uttryck

för ett konkret politiskt ställningstagande. Vi måste försöka vara trovärdiga och ställa upp på detta förslag.

Som jag sade förut: Vi skall inte hänga någon, utan vad det gäller är att angripa ett allvarligt problem. Förslaget har kommit fram i en utredning, och vi borde alla vara intresserade av att ställa upp för att komma till rätta med de akuta problem som finns, bl. a. när det gäller övergödning och andra svårigheter i dessa områden. Jag tycker att det inte skulle vara så svårt för vare sig jordbrukare eller andra att ställa upp på detta. Om man har så rent samvete som man nu säger, så skulle man väl vara väldigt glad för det här förslaget och verkligen stötta det.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 119 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Strömmar, havet och luften, men aldrig vårt jordbruk – ja, det är högerens samlade försvar för den passivitet i dessa frågor som man hela tiden har visat och som man i dag på nytt understryker.

Ingvar Eriksson ifrågasätter nu t. o. m. källorna när det gäller de uppgifter som jag åberopar. Då skall jag gärna stå till tjänst ytterligare en gång: Inventering av jordbruksdriften i Ringsjöns tillrinningsområde, del 2, nyligen utkommen. Det är länsstyrelsen i Malmöhus län, naturvårdsenheten, som har gett ut denna skrift. En punkt i sammanfattning: De flesta gårdarna tillför för mycket fosfor. I genomsnitt för hela området är fosforgivan 9 kg per hektar eller 40 % för hög. Hälften av gårdarna har en fosforgiva som ligger minst 58 % för högt.

Jag lånar gärna ut den här skriften till Ingvar Eriksson. Han kan få ha den som kvälls- och nattlektyr, så kan vi kanske ta en liten tentamen under morgondagen.

Till sist vill jag säga att om allt är så perfekt och bra som Ingvar Eriksson m. fl. gör gällande, då kommer aldrig den här lagen att behöva tillämpas. Och då finns det ju ingen som helst anledning att vara rädd och ge sken av att vi skall åstadkomma några nya miljöpoliser här i landet. Det är alltså fråga om en stödlag, och en välbehövlig sådan.

Anf. 120 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag har aldrig sagt att allt är perfekt och bra – då hade vi inte behövt diskutera det här i Sveriges riksdag. Visst finns det problem. Men jag har sagt att problemen kan lösas med den lagstiftning som vi redan har. Vi vet att det har skett förbättringar. Och nog är det så att alla ställer upp och gör vad de kan i de här sammanhangen. Det är inte så att vi är passiva. Det har aldrig klargjorts på vilket sätt och i hur stor omfattning olika orsaker kan vara ansvariga för de här problemen – det är ett faktum, Bengt Silfverstrand.

Tror inte herr Silfverstrand att jordbrukets folk förstår hur man skall gödsla? Tror han inte att man tar hänsyn till de markprover som man nu genomför? Herr Silfverstrand kan vara helt övertygad om att det är fallet.

Det kostar pengar att använda gödselmedel, och vi har alla en ambition att göra det på ett sådant sätt att vi får en balanserad växtodling och en bra miljö i framtiden.

Nr 39

Onsdagen den
28 november 1984

Naturvården,
m. m.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om jordbruksutskottets betänkande 11.)

Anf. 121 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera jordbruksutskottets betänkande 11 om naturvården, m. m.

Naturvården, m. m.

Anf. 122 JAN-ERIC VIRGIN (m):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 11 behandlas en hel del naturvårdsfrågor. Jag kommer här att ta upp några, medan min partikamrat Hans Wachtmeister senare kommer att tala om några andra.

Jag vill först nämna något om en center-moderat-motion angående naturreservaten samt vissa ersättningsfrågor i samband med dem.

Det är ju så att vi när det gäller naturreservaten får ett anslag som skulle vara på 20 milj. kr. och som skulle utgå under budgetåret 1984/85. Naturvårdsverket har begärt en uppräknig av detta anslag till ungefär 40 milj. kr., och man anser att hela behovet är 50 milj. kr. Vi menar att de redan beslutade naturreservaten kostar så mycket att det överstiger de ekonomiska möjligheterna att lösa in nya områden. Den restriktivitet som är ofrånkomlig i vårt ekonomiska läge gör att vi måste sänka ambitionsnivån när det gäller de här områdena. Vi måste omprioritera och låta en del områden utgå.

Genom lagstiftning har staten försäkrat sig om att ingenting får röras inom ett naturreservat, oavsett om ersättning till markägaren har utgått eller inte. Där kommer vi in på problemet att det kan gå mycket lång tid innan sådana frågor löses. De regler som finns gör det nämligen möjligt att förlänga den s. k. ettårsfristen till tre år. Det kan alltså ta orimligt lång tid att få ersättningsfrågorna lösta. Vår motion avser att få en ändring till stånd.

Herr talman! Så till naturvårdslagens strandskyddsbestämmelser. Från moderata samlingspartiet har vi haft en återkommande partimotion i många år, och den har fått ungefär samma behandling år ut och år in. Vi har ändå en förhoppning om att kunna åstadkomma en ändring på den här punkten, och om vårt önskemål inte blir tillgodosett nu kanske det kan bli det senare.

Naturvårdslagens strandskyddsbestämmelser gäller generellt för hela landet och innebär förbud mot bebyggelse vid stränder, oavsett vilka vattendrag det rör sig om. Lagen har tillkommit för att göra stränderna allmänt tillgängliga för bad och friluftsliv. I vissa sammanhang omfattar strandskyddsområdet 100 m, men i vissa har man kunnat besluta om ända upp till 300 m.

Inom somliga områden finns det naturligtvis skäl att ha den övre gränsen, i

145

andra räcker det att ha den på 100 m. Men i stora delar av vårt land, främst då i Norrlands glesbygder, föreligger inte behov av en speciell lagstiftning för att reglera strandskyddet. Där finns många småsjöar, åar och andra vattendrag som helt saknar betydelse. Det är otympligt med en lag som är anpassad till vissa delar av landet men är onödig och faktiskt medför en utökad byråkrati i andra delar.

Med undantag för vissa primära rekreationsområden och tätortsområden som har ett starkt bebyggelsetryck bör kommunerna själva kunna avgöra planeringen av vid vilka vattendrag bebyggelse är lämplig. Detta tas upp av bostadsministern i den eventuellt kommande plan- och bygglagen. Men där har man väl inte riktigt velat ge kommunerna denna självständighet. I dessa områden i Norrland kan en fritidsbebyggelse i mindre omfattning vara ett mycket viktigt inslag i naturen. Det finns stora obebyggda områden, och i vissa trakter har utflyttningen medfört en förbuskning som inte är önskvärd. En viss fritidsbebyggelse i avlägset belägna områden skulle kunna hålla stränderna levande på ett sätt som inte skulle förstöra naturintrycket eller tillgängligheten för människor, eftersom det finns så gott om mark.

Jag vill med det sagda yrka bifall till reservation 5, som handlar om vissa ersättningsfrågor, och reservation 6, som berör strandskyddet.

Anf. 123 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! I detta betänkande behandlar vi ett antal motioner som har med naturvård att göra, bl. a. motioner som har tagit upp frågan om naturreservat, bildandet av sådana samt ersättningsfrågor i samband med dessa.

Vi måste arbeta med att avsätta olika marktyper, skogsarealer och andra områden som kan vara viktiga för framtiden. Vi behöver ha kvar markerna för vetenskaplig forskning och som genbank, men även för rekreation och som naturvårdsområde. Det här är en viktig del i vårt miljövårdsarbete.

Vi måste alla ta på oss kostnaden för denna verksamhet. Den skall inte bekostas enbart av dem som släpper till marken. Detta har tagits upp i en motion av Rolf Rämngård m. fl. Där kritiseras det nuvarande systemet med eftersläpande ersättning, vilket gör att markägarna får problem med sin ekonomi.

I betänkandet skriver utskottsmajoriteten att man skyndsamt skall utreda frågan och att markägarna inte skall behöva vänta på ersättningarna alltför länge. Problemet är – som det tidigare har sagts i dag – att man har skurit ner anslaget för det aktuella kontot. Däremot sägs inte att ambitionsnivån har minskat. Dessa synpunkter rimmar inte särskilt väl med varandra. Resultatet är att det blir en obalans.

Tidigare var anslaget alltså högre, men den nuvarande regeringen har skurit ner det. Dessutom kunde man förut överföra mark från domänverket, domänfonden, till naturvårdsfonden utan att ersättning behövde betalas. På det sättet kunde man få pengarna att räcka betydligt längre. Problemet är viktigt eftersom de privata markägarna lider skada. Om staten flyttar mark från den ena fonden till den andra har ersättningsfrågan däremot mindre

betydelse. Pengarna räcker numera till färre områden än vad de gjorde tidigare.

Jag tycker att det är väsentligt att den aktuella verksamheten fortsätter och att man utvecklar den något. Det är därför viktigt att man tillskjuter de ekonomiska resurser som krävs. Jag tycker att det finns anledning att övergå till den tidigare modellen – där man överför mark från domänfond till naturvårdsfond, utan att man betalar någon ersättning.

Med det sagda vill jag yrka bifall till reservation 5 i betänkandet.

Anf. 124 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Jordbruksutskottets betänkande om naturvården behandlar bl. a. stora delar av folkpartiets partimotion "Bättre naturvård". Denna motion, som redovisar folkpartiets samlade syn på naturvårdsområdet, har vid behandlingen i jordbruksutskottet delats upp i flera betänkanden. Huvuddelen av de yrkanden som finns i motionen är med i detta betänkande 11, men jag vill inledningsvis redovisa hur folkpartiet ser på naturvården. Det är nödvändigt för att på ett rimligt sätt kunna redovisa de avsnitt av motionen som behandlas i dag.

Vi börjar med att konstatera att naturvården i dag har svårt att hävda sig. Skogsföretag avverkar oersättliga fjällskogar. Urskogar, hagar och våtmarker försvinner i snabb takt. Hotet mot de outbyggda älvarna består, och naturvårdsanslagen skärs ner.

Från folkpartiet kan vi inte acceptera denna utveckling. Naturvårdens position måste förbättras. Detta kan göras bl. a. genom att säkerställa och skydda särskilt värdefulla naturområden men också olika representativa naturtyper över hela landet. Vi redovisar i motionen olika förslag till en förbättrad naturvårdspolitik. Först behandlar vi några naturtyper som i dag är utsatta för speciellt allvarliga exploateringshot – fjällen, fjällskogarna, älvarna och våtmarkerna.

Älvarna och skyddet av dem behandlas i annat utskott. De fjällnära skogarna kommer att diskuteras senare i ett särskilt betänkande. Fjällområdena och behovet av ökat skydd i form av nationalparker tas, liksom våtmarkerna, upp i det betänkande som nu behandlas. Jag börjar med att kommentera reservation 2, som gäller skydd för fjällvärlden och nya nationalparker.

Det starkaste naturskyddet ernås när man inrättar nya nationalparker. En omfattande reservatbildning pågår, men vissa områden behöver ökat skydd. Genom att naturvården fått minskade resurser och att överföringen av medel från domänfonden till naturvårdsfonden upphört sedan socialdemokraterna fick regeringsansvaret är det svårt att täcka kostnaderna för nuvarande nationalparker. Folkpartiet har redovisat behovet av ytterligare anslag. Vi har i tidigare riksdagsbehandling reserverat oss till förmån för högre anslag. Detta får också ses mot bakgrund av våra mångåriga önskemål att nya nationalparker inrättas.

Det har vid ett flertal tillfällen visat sig att exploateringsintressena väger tyngre än skyddsintressena. Nationalparksinrättande är det säkraste skydd-

det. Trots detta är Stora Sjöfallets nationalpark så exploaterad att den inte kan fylla de krav som kan ställas på en nationalpark. Enligt folkpartiets uppfattning bör de delar av parken som inte är exploaterade överföras till angränsande nationalparker.

Folkpartiet anser att nya nationalparker bör inrättas inom Sjaunjaområdet och Taavavuomaområdet. Båda områdena har ett mycket stort skyddsvärde från naturvårdssynpunkt och tillhör den våtmarkstyp som det är särskilt angeläget att bevara. Sjaunja är f. n. endast klassat som fågelskyddsområde, vilket inte ger tillräckligt skydd mot skogsavverkningar. Vägbyggen som väckt mycket stor uppmärksamhet har dessutom genomförts i anslutning till området. När det gäller Taavavuoma är det förutom fågellivet också angeläget att slå vakt om betydande botaniska värden.

Rogenområdet längre söder ut i fjällkedjan saknar motsvarighet i Europa, bortsett från angränsande områden i Norge. Det finns där glesa barrskogar och blockmarker. I området finns också hotade djurarter. Rogenområdet är visserligen naturreservat, men eftersom det tillhör det mest unika och storslagna som finns i landet, bör det ges högsta skyddsvärde och avsättas till nationalpark.

Det finns fragment av urskog eller s. k. gammelskog kvar i landet. Arealen är inte stor, endast ca 2 % av den totala skogsarealen eller totalt ca 45 000 ha. En del av arealen finns på skyddade områden, exempelvis Gotska Sandön och Tandövala. Hotet mot kvarstående skogar är betydande, och urskogsinventeringen bör resultera i ett bevarandeprogram. Kostnaderna bör täckas genom markbyten och även genom anslag från skogsvårdsmedel. Gammelskogen har betydelse för skogsbruket, inte minst som skydd för fröbildningen för urgamla svenska växter.

Genomförandet av det s. k. 5:3-projektet kan medföra allvarliga risker för naturen. Det gäller utrotningshotade växter och djur. Jag har i en interpellationsdebatt med jordbruksministern diskuterat dessa frågor. Det kan konstateras att kanske hälften av alla lövskogar är i farozonen, och då avses också arealer som inte omfattas av ädellövskogslagen. Det gäller skogar med huvudbestånd av björk, asp och andra lövträd som inte räknas till de ädla lövträden. Riksdagen bör göra ett uttalande om en uppföljning och kartläggning av hur naturvårdsintressena påverkas av projektet med 5:3-skogarna.

I reservationerna 8 och 9 redovisas behov av hänsyn till naturvården och behov av översyn av naturvårdslagen. Skogsvårdslagen ger möjligheter till betydande naturvårdshänsyn. Bristen på pengar har gjort att naturreservat inte har kunnat bildas i tillräcklig omfattning. Det behövs därför en utvärdering av reglerna om naturvårdshänsyn.

Naturvårdsverket bör dessutom utan att gå via vederbörande länsstyrelse ha möjlighet att initiera skyddsområden för värdefulla naturområden. En stor del av den omfattande debatten kring de fjällnära skogarna hade kanske kunnat undvikas om naturvårdsverket kunnat agera som likaberättigad part.

I särskilt yttrande har vi från folkpartiet aktualiserat det angelägna i att våtmarksinventeringen fullföljs och att resurser ställs till förfogande. Ären-

det övervägs i regeringskansliet. Från folkpartiets sida kommer vi att bevaka frågans fortsatta handläggning.

Herr talman! Betänkandet innehåller många ställningstaganden som vi kan yrka bifall till. Inom flera områden anser vi dock inte att naturvårdens intressen tillgodosätts i tillräcklig omfattning, och jag yrkar därför bifall till reservationerna 2, 3, 7, 8 och 9.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis också kommentera Hugo Bergdahls och tredje vice talmannen Karl Erik Erikssons motion om allemansrätten. Utskottets betänkande innehåller en intressant beskrivning av allemansrättens utformning i de nordiska länderna. Med hänsyn till denna omsorgsfulla redovisning, allemansrättens stora värde och hänvisningen till att problem av denna art diskuteras i Nordiska rådet har jag anslutit mig till utskottets förslag att överlämna samrådsfrågor av denna art till Nordiska rådet.

Anf. 125 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! I det här betänkandet från jordbruksutskottet, som handlar om naturvården, har vårt parti tre reservationer, vilka jag här helt kort skall beröra. Den första reservationen gäller frågan om ett grundlagsskydd för våra nationalparker.

När det gäller naturvården anser vi det nödvändigt att helt skydda delar av naturen från exploatering och i övrigt göra naturvård till en självklar del i vårt utnyttjande av naturens resurser och vår produktionsverksamhet. Att skydda vissa delar av vår natur mot all exploatering är nödvändigt både för den vetenskapliga forskningen och för människornas rekreation samt för att framtida generationer skall få tillgång till olika naturtyper som är orörda. Vi vill starkt ifrågasätta om den nuvarande naturvårdslagstiftningen verkligen ger ett tillräckligt skydd för dessa intressen. Som grund för detta tvivel ligger de erfarenheter som vunnits genom den påverkan som vissa av våra nationalparker har utsatts för.

Här behöver inte upprepas vad som t. ex. har hänt i Stora Sjöfallets nationalpark. Det är väl känt, eftersom den misshandeln står i en klass för sig. När man beslöt att avsätta detta område till nationalpark kunde väl inte andemeningen bakom beslutet vara att det som inträffat i nationalparken skulle ske. Nu finns det inga garantier för att vad som skett med Stora Sjöfallet inte kommer att hända andra sådana områden i framtiden. Vi anser därför att ett grundlagsskydd bör övervägas.

Det finns i dag åtskilliga s. k. domänreservat och privata reservat, som avsatts av markägaren på eget initiativ. De utgör en ur naturvårdssynpunkt mycket värdefull tillgång. Nackdelen med dessa reservat är att de inte har lagligt skydd, och därför saknas en garanti för att de skall kvarstå orörda. Av denna anledning är det viktigt att vi på ett eller annat sätt kan uppnå en sådan garanti. En möjlighet kan vara att upprätta kontrakt med markägaren om att inga ingrepp får göras i området. En annan kan vara att bilda naturreservat av dem.

Då det gäller domänreservaten måste det ses som högst angeläget att så många som möjligt av dessa överförs till naturreservat – i en del fall kanske

till nationalparker. Ett förslagspaket om en sådan överföring har i stort sett legat stilla hos regeringen sedan 1974, vilket måste betraktas som synnerligen otillfredsställande.

Vi har vid tidigare behandling av frågan om överföring av domänmark anslutit oss till principen att domänverket, i likhet med andra markägare, skall erhålla ersättning för mark som avsätts till skyddat område. När vi nu konstaterar att i stort sett inget har hänt under tio år i fråga om dessa domänreservat, bör man överväga om en del särskilt skyddsvärda reservat skall överföras till naturreservat utan ersättning.

Herr talman! Slutligen skall jag beröra avvecklingen av de s. k. 5:3-skogarna. Av och till kommer alarmerande rapporter om att det vid avvecklingen av dessa skogar inte i full utsträckning tas hänsyn till naturvårdsintressena. Det är främst naturskyddsföreningarna som pekar på att det finns motsättningar mellan natur- och kulturhistoriska värden och de åtgärder som i dag vidtas. Men även naturvårdsverket har funnit anledning att reagera. I en skrivelse till skogsstyrelsen har verket pekat på det angelägna i att underlaget för planering av åtgärder inom 5:3-skogarna förbättras. Av det skälet föreslår vi en uppföljning och kartläggning av hur avvecklandet av de s. k. 5:3-skogarna sker i förhållande till naturvårdsintressena och att – om det är påkallat – åtgärder vidtas.

Sammanfattningsvis innebär detta, herr talman, att jag yrkar bifall till reservationerna 1, 4 och 7.

Anf. 126 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Detta naturvårdsbetänkande från jordbruksutskottet behandlar ett tiotal motioner med förslag om alltifrån inrättande av nya nationalparker till landskapsvårdande åtgärder i Malmöhus län. Även andra former av skyddsåtgärder enligt naturvårdslagen tas upp, och i ett par motioner behandlas samspelet mellan skogsbruk och naturvård.

Antalet reservationer – nio stycken och två särskilda yttranden – ger kanske ett intryck av att det skulle föreligga stora åsiktsskillnader mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Så är knappast fallet. Utskottet har en positiv inställning till åtskilliga av de synpunkter som framförs i motionerna. Motiven för avslag är i flertalet fall att de flesta problem som aktualiseras redan är föremål för åtgärder eller uppmärksamhet i olika sammanhang. Riksdagen har också vid flera tillfällen behandlat en del av de motionsyrkanden som ligger till grund för reservationer. Så är fallet när det gäller de första reservationerna – dels kravet i reservation 1 från vpk om grundlagsskydd för nationalparker, dels förslaget om inrättande av nya nationalparker, som framförs i reservation 2. Utskottet har således vid flera tillfällen tidigare behandlat de frågor som John Andersson och Lars Ernestam här talat om.

När det gäller skyddet av våra nationalparker menar vi att det är riksdagen som under alla förhållanden ytterst avgör på vilket sätt staten som markägare får utnyttja mark och vatten inom nationalparker. Riksdagen har således enligt vår mening full kontroll över de åtgärder som kan aktualiseras inom

dessa skyddade områden. Riksdagen fastslog också för några år sedan på utskottets förslag vissa principer när det gäller hanteringen av frågor som kan gälla ingrepp i nationalparker, innebärande att den allra största restriktivitet måste iakttas när sådana ingrepp aktualiseras. Motionen om grundlagsskydd för nationalparker bör avslås. Utskottets motivering vilar på det i det närmaste självklara förhållandet att riksdagen respekterar sina egna beslut.

När det gäller frågan om inrättande av nya nationalparker, som tas upp i reservation 2, hänvisar utskottet till naturvårdsverkets pågående fjällutredning. Den beräknas slutföras under nästa år. I Jämtland är man klar med en översiktlig naturvårdsplan, och där föreslås också att en ny nationalpark skall inrättas i det s. k. Rogenområdet. Det arbete som således pågår inom naturvårdsverket skall tillsammans med andra tillgängliga fakta så småningom sammanvägas till en naturvårdsplan, som täcker hela fjällregionen från Riksgränsen i väster till odlingsgränsen i öster, från Transtrand i söder till Treriksröset i norr. Det är den här planen som sedan kommer att ligga i botten för naturvårdsverkets fortsatta arbete med fjällen och också användas av regeringen för beslut om bl. a. vilka skyddsåtgärder som eventuellt måste vidtas i fjällområdena.

Reservationerna 3 och 4 från folkpartiet resp. vpk tar upp frågor som rör skyddet för urskogar och vissa reservat. Reservanterna anser att naturvårdsverket har alltför begränsade resurser till dels att bedriva inventeringsarbetet snabbt nog, dels att fullfölja arbetet med skyddet av dessa områden. Resursbehoven i samband med naturvårdsverkets inventeringar tas upp i verkets anslagsframställning för nästa budgetår, och utskottet hänvisar också till det pågående budgetarbetet. Det finns ju möjligheter för reservanterna att då återkomma när vi får se innehållet i budgetförslaget.

I denna fråga sade Lennart Brunander att det tidigare fanns mera pengar och att den nuvarande regeringen skurit ned anslaget. Anständigheten kräver att Lennart Brunander förklarar det påståendet. Om inte mitt minne sviker mig, klarade sig ett oförändrat anslag för inlösen av områden för naturreservatsbildning igenom fyra borgerliga regeringar utan ändringar till högre belopp. Anslaget har sålunda inte sänkts. Jag kan hålla med om att det under lång tid varit ett oförändrat anslag, och frågan prövas nu självfallet i samband med budgetarbetet.

I reservation 5 har moderaterna och centerpartiet enats om en avvikande mening. Detta sker inte helt oväntat, eftersom intresset från det hållet för frågor om ersättning till markägare ofta överflyglar miljöintresset. Alltsedan vi fick den moderna naturvårdslagstiftningen i mitten av 1960-talet har anspråken på säkerställande av nya naturvårdsobjekt alltid överstigit de ekonomiska ramar som anvisats. Vi lär få leva med det förhållandet inom överskådlig tid. Detta innebär att det måste göras en mycket noggrann prioritering av naturreservaten, så att dessa ryms inom tillgängliga ekonomiska ramar. I detta avseende är vi överens med reservanterna. Utskottet utgår från att en sådan prioritering sker i samband med budgetberedningen i regering och riksdag och finner ingen anledning att ge ett särskilt tillkännagivande till regeringen om detta utan avstyrker reservationen.

Reservation 6 innehåller, som Jan-Eric Virgin var inne på, en gammal bekant framstöt från moderaterna om att försämra strandskyddet. Det är tillfredsställande att en bred majoritet i utskottet även denna gång avvisar förslaget från moderat håll. I tio år har vi nu haft en ordning där vi har ett generellt skydd av våra stränder. Dispenser kan sedan prövas av länsstyrelsen eller i vissa fall av kommunen om denna rätt delegeras av länsstyrelsen. Reservanterna vill ha en återgång till den tidigare ordningen, som innebar att länsstyrelserna förordnade om strandskydd i vissa områden. Utskottet finner inte att utvecklingen gett något som helst stöd för reservanternas uppfattning att en återgång till tidigare gällande system är motiverad.

Två reservationer – nr 7 och 8 – tar upp skogsbrukets hänsyn till naturvården. Bestämmelser om skogsbrukets hänsyn till naturvården och andra allmänna intressen infördes i skogsvårdslagen på 1970-talet. En grundprincip i dessa liksom i andra liknande sammanhang är att hänsynsreglerna inte är så långtgående att pågående markanvändning avsevärt försvåras. I reservationerna framförs krav på kompletterande och skärpta bestämmelser. Men så vitt jag kan förstå yrkar ingendera av reservanterna på att den grundläggande principen skall rubbas, nämligen att, som det sades förut, reglerna inte får vara så långtgående att pågående markanvändning avsevärt försvåras. Om jag har missförstått reservanterna på denna principiellt mycket viktiga punkt, kan detta kanske klarläggas i debatten. De nuvarande bestämmelserna i skogsvårdslagen är utomordentligt konkreta och klara. Men det tar naturligtvis tid, innan dylika bestämmelser får ett ordentligt genomslag hos alla som är verksamma inom skogsbruket. Utskottet har redogjort för de insatser som skogsstyrelsen har gjort och gör för information och rådgivning om naturvårdshänsyn till såväl de enskilda skogsägarna som till andra myndigheter och organisationer. Just nu görs en stor utbildningsinsats inom skogsarbetarkåren. Tusentals skogsarbetare skolas i dag för att få kunskaper om flora och fauna och de möjligheter som nuvarande bestämmelser ger när det gäller att ta hänsyn till dessa i den pågående skogsbruksverksamheten. Jag tycker för min del att John Andersson överdriver och ger en alltför mörk bild. Den stämmer inte med verkligheten i detta avseende. Det är inte så illa som John Andersson säger. Men det är självfallet viktigt att hänsynsreglerna fungerar i praktiken och att de får en tillämpning som svarar mot de intentioner som fanns bakom det skogspolitiska beslutet, och utskottet är inte heller avvisande till att man följer upp denna fråga.

I den sista reservationen, nr 9, av folkpartiet krävs en översyn av naturvårdslagen. Bakom det kravet kan spåras ett missnöje med hur de regionala naturvårdsmyndigheterna har agerat, dvs. länsstyrelserna och i viss mån kommunerna. Reservanterna vill ge den centrala naturvårdsmyndigheten mera makt och myndighet att direkt gå in i arbetet om inte de regionala instanserna sköter sig och tar initiativ. Utskottet ställer sig inte bakom ett sådant förslag. Utskottet finner i varje fall att detta inte skulle utgöra något skäl för en översyn av naturvårdslagen.

Naturvårdsverket har redan nu möjligheter att besvärsvägen få till stånd en prövning av ett visst naturvårdsområdes skyddsvärde. Inom många andra

sektorer och områden i vårt samhälle strävar man nu efter att delegera ansvaret, vilket innebär att man för besluten närmare människorna. Det är väl närmast självklart att man även på naturvårdsområdet bör ha ett förtroende för att även regionala myndigheter och kommuner är kompetenta att ta initiativ i dessa frågor.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på samtliga reservationer och yrkar bifall till jordbruksutskottets hemställan i dess betänkande nr 11.

Anf. 127 JAN-ERIC VIRGIN (m) replik:

Herr talman! När det gäller strandskyddet tycker vi, som jag tidigare sagt, att logiken kräver att man icke har ett generellt förbud. Jan Fransson menar att strandskyddet då skulle försämrats, och att därmed också allemansrätten skulle försämrats. Men det är inte vår avsikt. Vår tanke är att vi skulle ha ett förenklat system på så sätt att dessa förbud icke skulle göras generella. De skulle inte avse 100 meter eller 300 meter i hela landet. Som jag tidigare nämnt kan detta gälla de tätbefolkade kustområdena, där det finns fog för att ha ett sådant här skydd.

Det finns ju länder – till dem hör alls icke Sverige – där det verkligen skulle finnas fog för en sådan här bestämmelse, länder i Centraleuropa där människorna behöver komma till badplatser och kustområden och där de inte har någon möjlighet till det. I sådana fall kan jag förstå att man behöver ha ett skydd. I vårt land där det finns så många områden som är obebyggda och fria tycker jag inte att man skall använda sig av det generella förbudet.

Anf. 128 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Jan Fransson ställde en fråga till mig om det anslag som jag sade hade minskat. Jag har inte direkt kontrollerat hur det förhåller sig, men jag har ett minne av att beloppet var högre tidigare. Jag är emellertid inte helt säker på det just nu, vi får väl kontrollera det.

Däremot är mitt påstående riktigt så till vida att man har minskat resurserna på det här området genom att ta bort den möjlighet som fanns tidigare att föra över mark till ett värde av 10 milj. kr. från domänfonden till naturvårdsfonden. Det gör att möjligheten att åta sig reservatbildningar inom andra områden minskar. Trots det har man åtagit sig att inrätta ett antal reservat. Det innebär ju att väntetiderna blir mycket långa, flera år. Detta har man visat i motionen av Rolf Rämgård m. fl. om förhållandena vid Tandövala. Det är nästan på det sättet att man konfiskerar privat mark i detta sammanhang, men det kan inte vara meningen. Det är det som kritiken gäller. Det måste finnas en överensstämmelse mellan ambitionsnivån och de resurser man ställer till förfogande. Annars kommer enskilda människor att bli lidande till följd av de beslut som fattas av samhället.

Anf. 129 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Även jag vill något kommentera Jan Franssons uttalanden här om de ekonomiska resurserna. Jag blev mycket förvånad över det som han yttrade i detta sammanhang.

På folkpartiregeringens tid fördubblades ju naturvårdsanslaget – det är möjligt att kontrollera den uppgiften. Men sedan har anslaget minskats. Dessutom skedde en överföring på 10 milj. kr. från domänfonden till naturvårdsfonden, som uppgick till 20 milj. kr. Det är sagt att överföringssumman nu skall inräknas i anslaget om de 20 miljoner kronorna. Således kan man gott och väl utgå från att naturvårdsanslaget – med hänsyn tagen till inflationen – har halverats sedan socialdemokraterna tog över regeringsansvaret. Det är för den skull som vi från folkpartiet ibland säger att de två senaste åren har varit förlorade år för naturvårdens vidkommande.

Jan Fransson berörde också frågan om nationalparkerna. Hans intresse för den frågan föreföll inte vara särskilt stort. Han hänvisade bara till pågående utredningar. Men det skulle vara intressant att få höra om Jan Fransson anser att t. ex. Sjaunjaområdet är hotat. Bilvägar har ju dragits mycket nära det naturområdet. Finns det inte tillräckligt många utredningar i det avseendet? Borde det inte vara möjligt att avsätta de av oss preciserade områdena till nationalparker?

Vidare berörde Jan Fransson våra reservationer som gäller skogsbrukets hänsyn till naturvården. Jag håller med honom när han säger att det pågår en omfattande utbildning av personalen just när det gäller naturvårdshänsynen i skogsvårdslagen och att det finns starka skrivningar i det avseendet. Men eftersom det inte hänt särskilt mycket på det här området, behövs det en översyn.

Jag vill upprepa vad jag sade i mitt huvudanförande när det gäller naturvårdsverket och dess möjligheter att påverka de här frågorna. Vi hade kanske inte fått en sådan här omfattande diskussion om de fjällnära skogarna, om naturvårdsverket hade gått in som likaberättigad part i Norrbotten när de första besluten fattades i de här frågorna.

Anf. 130 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jan Fransson sade att man i det här betänkandet ger uttryck för en positiv inställning till naturvården. Så långt kan jag hålla med honom. Jag vill i varje fall inte påstå motsatsen. Jag vill dock framhålla att meningarna går isär i vissa frågor. Det framgår om man läser de reservationer som är fogade till betänkandet.

Beträffande den första reservationen, vilken handlar om grundlagsskyddet för våra nationalparker, säger Jan Fransson att riksdagen har full kontroll i det här avseendet. I vår motion påtalar vi dock att tillfälliga majoriteter kan åstadkomma ändringar vad gäller nationalparkerna. Såvitt jag kan förstå har det skett vid de tillfällen då beslut fattats om exploatering och vissa andra ingrepp. Vi anser att om man avsatt ett område till nationalpark – och således ansett att bevarandevärdet av ett visst naturområde är stort – bör man också se till att det finns ett så starkt skydd att inte t. ex. en tillfällig majoritet kan besluta om ingrepp i området i fråga.

Sedan det här med skogsbrukets hänsyn till naturvården. Jan Fransson tycker att jag överdriver och att jag ger en mörk bild av händelseutvecklingen. Det är möjligt att det är så.

Det är därför som vi begär att man skall göra en uppföljning och en kartläggning beträffande hur naturvårdsintressena har påverkats hittills av detta program. Det kommer ju larmrapporter från främst naturskyddsorganisationerna, och jag vet med bestämdhet att det finns mycket stora kunskaper inom dessa organisationer när det gäller naturvården. Jag har mycket svårt att tro att man alltid överdriver och kommer med lögnerna från det hållet.

Anf. 131 JAN FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Till Lennart Brunander vill jag beträffande anslag till naturvården säga: Det är ganska fräckt att utan att veta vad man talar om påstå att vi har minskat anslagen.

Till Lars Ernestam vill jag säga: Jag har inte talat om bokföringstransaktionerna mellan domänfonden och naturvårdsfonden – det är inte detta som det handlar om. Och nu fick vi också bekräftat att de anslagen minskade under de borgerliga åren. Lars Ernestam skall absolut inte prata om förlorade år för naturvården. När den socialdemokratiska regeringen trädde till på hösten 1982 kunde vi verkligen tala om förlorade år – inte bara för naturvården i det här landet, utan för hela landet på alla områden.

Lars Ernestam! När man prövar dessa ekonomiska anslag kan man inte bortse från att vårt land var på väg mot en katastrof ekonomiskt och på annat sätt.

Lars Ernestam säger att jag inte är intresserad av nationalparker. Jag vet inte vad han stöder det påståendet på – t. ex. om det enbart är grundat på att jag inte förlänger debatten här. Jag kan säga att jag inte är särskilt intresserad av till intet förpliktande uttalanden. Jag har fullt förtroende för den socialdemokratiska regeringens arbete när det gäller fullföljandet av den fysiska riksplaneringen och när det gäller våra värdefulla fjällområden. Jag är övertygad om att både Lars Ernestam och jag så småningom kommer att finna att vi numera har en regering som inte bara pratar utan också går till handling.

Till John Andersson vill jag säga: Eftersom jag hade förmånen att komma in i riksdagen några år före John Andersson kan jag intyga att några kuppertade försök att göra intrång i våra nationalparker definitivt inte har skett under de fem sex år som jag kunnat delta i utskottsarbete som rör nationalparkerna.

Sedan: Jo, John Andersson, det finns säkert brister att peka på beträffande naturvårdshänsynen och hur tillämpningen sker i skogsbruket. Men jag har själv sett och har egna erfarenheter av att man ändå har kommit ganska långt jämfört med 1975. Och f. ö. gör lantbruksuniversitetet en utvärdering.

Anf. 132 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Åter till pengarna för bildande av nationalparker och naturreservat och pengarna för att vårda dem: Det är riktigt, som Jan Fransson sade, att dessa 20 milj. kr. legat kvar ett antal år – jag har kollat det med utskottskansliet. Däremot har resurserna på området minskat genom att

man tagit bort möjligheten att överföra mark från domänfonden till naturvårdsfonden. Här rör det sig om en summa i storleksordningen 10 milj. kr., så det är inte betydelsefullt i sammanhanget.

Det var olyckligt att jag sade att det fasta beloppet i pengar hade minskat – det har jag tydligen inte stöd för. Däremot har resurserna minskat, och det är allvarligt nog. Det är fråga om en ganska stor andel av de tillgängliga resurserna som på detta sätt har dragits undan.

Anf. 133 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Jan Fransson ville ha en allmänpolitisk debatt med mig, men jag skall inte ta upp någon sådan. Vi har haft en stor finansdebatt tidigare i dag, och nu sysslar vi med naturvårdsfrågor. Jag är inte alls rädd för den typen av debatt med Jan Fransson. Det är många ekonomiska problem som skjuts på framtiden, och det finns inga tecken på att socialdemokraterna på något sätt har kommit till rätta med dem. Jag lämnar det ämnet nu, eftersom vi talar om naturvårdsproblem.

När det gäller naturvårdsanslagen vill jag fråga om Jan Fransson kan bestrida att de fördubblades under folkpartiregeringens tid. Som både Lennart Brunander och jag har sagt tillkom det 10 miljoner i överföringsposten, som är en bokföringstransaktionspost. Det har sagts att vissa delar av anslaget på 20 miljoner får täckas inom detta anslag. Detta måste alltså ses som en samlad enhet. Räkna vi sedan med inflationen kan vi inte komma fram till annat än att det blir en halvering. Däremot är det riktigt att posten på 20 miljoner har stått oförändrad ett antal år.

Vi kan sedan gå igenom budgeten post för post och se att det har gjorts nedskärningar även i övrigt på naturvårdsområdet. Jag kan med fog hävda att naturvården har fått försämrade resurser. Folkpartiet har prioriterat just naturvården. Vi anser att det är ett eftersatt område, som också när det gäller ekonomin behöver prioriteras.

Anf. 134 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag blir ganska förvånad över Jan Franssons ordval. Han talar om kuppertade försök här i riksdagen för att göra ingrepp i nationalparkerna, alldeles som om han menade att det var det jag avsåg när jag talade om tillfälliga majoriteter. Det tenderar att bli lönlöst att diskutera sakfrågor när man förvränger dem i den riktningen.

För att införa ett grundlagsskydd för nationalparkerna, som vi vill, erfordras det två riksdagsbeslut med ett val emellan, som Jan Fransson vet. Det är fråga om att göra ingrepp i ett område som vi en gång har ansett vara så värdefullt att vi där har använt nationalparksinstitutet.

Jag vill än en gång säga att jag blir mycket förvånad över att Jan Fransson använder ett sådant ordval.

Anf. 135 JAN FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Det var bra att Lennart Brunander tog tillbaka sitt ganska fräcka påstående. Jag kan för min del avsluta den dialogen med att säga att vi

är överens om att det behövs resurser för att lösa in detta område.

Lars Ernestams inlägg var intressant, och det gav mig förklaringen i en fråga som jag länge har ställt. Folkpartisterna är flitiga att skriva miljömotioner. Lars Ernestam säger nu att någon hänsyn till hur det står till med samhälls ekonomin skall vi inte ta nu. Vi skall prata miljövärd, som inte har någonting att göra med en allmän syn på hur samhället mår i övrigt. På den punkten skiljer sig Lars Ernestams och min uppfattning väsentligt. Jag fick i alla fall en intressant förklaring till alla de motioner som i en hel del avseenden verkligen inte är förankrade i en ekonomisk verklighet.

Talmannen anmälde att Lars Ernestam anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 136 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! För ganska precis ett år sedan kunde man läsa i de gotländska tidningarna att nu har Sverige inte råd längre att hålla bemanning året runt på Gotska Sandön och Stora Karlsö. Eller annorlunda uttryckt: De statliga myndigheter som har intressen att bevaka får inte längre de statliga medel som behövs för att upprätthålla tillsynen på öarna.

Detta föranledde mig att den 10 december förra året ställa en fråga till jordbruksministern, och svaret blev att länsstyrelsen skulle utreda förutsättningarna för fortsatt bemanning. Detta skulle ske enligt en förordning som finns sedan 1982 om handläggning av vissa personalfrågor rörande personal i statlig verksamhet utmed rikets kuster.

Under allmänna motionstiden aktualiserade Per-Axel Nilsson och jag frågan på nytt i motion 1983/84:1770, som nu har behandlats i jordbruksutskottet och finns med i betänkande 11, som vi just nu diskuterar.

Tillsynspersonalen på de båda öarna har en rad viktiga uppgifter att utföra. Bl. a. skall de rapportera kontinuerliga väderobservationer utifrån den position ytterst i havet som båda öarna har. De bevakar oljeutsläpp och fågelkolonier och ser till att det på den nästan helt skogklädda Sandön inte uppstår skogsbrand. Man utövar tillsyn över fyrplatsanläggningarna – och inte minst viktigt – ser till att allmänhetens friluftsliv sker efter de skyddsområdesbestämmelser som är föreskrivna. I sjöräddningssammanhang har många gånger värdet av mänskliga ögon, som ser vad som händer på havet från dessa utsjöplatser, bekräftats, och det kan egentligen inte nog poängteras hur viktigt just detta är. Också de senaste årens uppmärksammade gränskränkningar understryker värdet av att ha människor längs våra kuster och inte bara teknisk utrustning.

I en tid med alltmer omfattande fritidsbåtstrafik från fastlandet till de gotska farvattnen liksom mellan Gotland och öarna får tillsynsmännen allt oftare förfrågningar angående väderleksförhållanden och annat sådant.

På de båda öarna finns militära anläggningar som kräver fortlöpande tillsyn och kontroll, och från militärt håll påpekas ofta vikten av den insats tillsynsmännen gör genom att identifiera fartyg och flygplan som på en radarskärm endast framstår som föremål. Dessutom är Gotska Sandön

Onsdagen den
28 november 1984

*Naturvården,
m. m.*

militärt skyddsområde, varför kontroll av att obehöriga inte besöker ön är en viktig del i arbetsuppgifterna. Således finns på öarna mycket stora samhällsintressen att bevaka, vidmakthålla och utföra. I jämförelse med andra bemannade utsjöplatser finns här sedan länge utnyttjade friluftslivsintressen och en därmed framväxande mottagningsapparat för att kunna förena allmänhetens besök med de känsliga naturvärdenas bevarande. Även om öarnas personal förstärks under turistsäsongen kan denna ej utföra den tillsyn och det underhåll som kontinuerligt erfordras.

Detta var något om bakgrunden till varför en fortsatt året-runt-bemanning är nödvändig. För att möjliggöra detta har naturvårdsverket i juli månad begärt extra medel från regeringen för att klara täckandet av den merkostnad som uppstått. Jordbruksministern har också under hösten uttalat att det utredningsmaterial som tagits fram visar att det finns behov av sådan bemanning och att det fortsatta beredningsarbetet sker med utgångspunkt i detta behov.

Ja, så långt är det gott och väl. Vi kan konstatera att det finns en vilja att tillgodose motionens syfte. Det var också vad jag kunde konstatera vid det besök som gjordes på ort och ställe, alltså på Gotska Sandön den 25 oktober innevarande höst, där representanter för försvars-, jordbruks-, civil- och utrikesdepartementen var närvarande vid en överläggning tillsammans med de militära myndigheterna på Gotland, länsstyrelsen och naturvårdsverket och där även jag hade tillfälle att vara med. Man är överens om att bemanningen skall vara kvar, men det är också det enda man är överens om. Det har diskuterats flera lösningar. Länsstyrelsen kan exempelvis vara beredd att ta ansvar under förutsättning att man får erforderliga medel för detta. På jordbruksdepartementet räknar man troligen med utgångspunkt i en fördelning av kostnaderna på de olika intressenterna, och det är bra att man arbetar med frågan.

Men av naturliga skäl blir då min fråga: Hur lång tid får detta lov att ta i anspråk? Det är nämligen bråttom med att något sker, och det är absolut nödvändigt att erforderliga medel finns med i budgetpropositionen. I nuvarande planläggning upphör nämligen försvarets ansvar vad gäller bemanning den 1 april nästa år. Av det dryga tiotal som jobbar i skift inom den militära delen på ön finns alltså ingen kvar efter den 1 april. Jag vet att överbefälhavaren har tillskrivit jordbruks- och civildepartementen i detta ärende. I avvaktan på den beredning som sker i jordbruksdepartementet bör ÖB få i uppdrag att se till att nuvarande ordning fortsätter t. v. och att ingen avbemanning sker på den militära sidan. Det är, som ett av befälen uttryckte saken vid vårt besök på Sandön, snudd på landsförräderi att lämna denna ö utan militär och civil bemanning.

Jag noterar utskottets skrivning och det särskilda yttrande som centerledamöterna i utskottet avgivit, där de uttrycker förhoppningen att regeringens positiva inställning kommer att innebära att erforderliga medel kommer att anvisas. Om så inte sker, avser vi att återkomma i ärendet.

Herr talman! Jag har inget yrkande, eftersom ärendet bereds i regeringen, men jag har på detta sätt velat fästa uppmärksamheten på en synnerligen

viktig fråga, inte minst när det gäller våra möjligheter att hävda svenskt territorium.

Nr 39

Onsdagen den
28 november 1984

Anf. 137 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! I det betänkande vi nu behandlar finns en motion med mitt namn först, där vi tar upp efterlevnaden och tillsynen av skogsvårdslagen.

Under senare år har motsättningar mellan naturvårdens och skogsbrukets intressen uppmärksamrats alltmer. Allmänhetens medvetenhet i miljöfrågor växer sig allt starkare, och kraven på närmiljön kommer då i konflikt med bl. a. skogsavverkarnas dåliga efterlevnad av skogsvårdslagens 21 §, som handlar om naturvårdshänsyn. I denna paragraf sägs exempelvis att hänsyn till naturvården skall ingå som ett normalt led i skogsbruket och att skogen även skall kunna användas för friluftsliv och rekreation med bl. a. jakt, orientering, bär- och svamplockning m. m.

Vid all avverkning skall frekventerade stigar röjas, boträd sparas, fröträd och trädridåer mot sjöar och bebyggelse sparas, och inom områden i närheten av bebyggelse skall särskild hänsyn tas, vilket betyder, att utöver de nyss nämnda åtgärderna skall hjulspår efter avverkningsmaskiner fyllas igen osv. Skogsvårdslagens hänsynsregler bör således beaktas som minimikrav, som skogsbruket under alla omständigheter måste uppfylla. Men hur är det i praktiken? Efterlevnaden är dålig.

Detta har uppmärksamrats av bl. a. statens naturvårdsverk, som i sitt skogspolitiska handlingsprogram tar upp dessa frågor. Den opolitiska tidningen Land hade en artikel i nr 41 1984 med rubriken "Skogsägarna är dåliga på naturvård", där skogsägarnas nonchalans mot skogsvårdslagens 21 § visades i siffror. Av privata skogsägare och skogsbolag tog 43–45 % ingen hänsyn till 21 §, medan 16–25 % delvis tog hänsyn. Detta understryker syftet i vår motion. Det är heller inte bra ur allmänrättslig synpunkt att vissa lagar kan nonchaleras.

I Sunne kommun i Värmland har en friluftsplan framtagits, där man beträffande de tätortsnära grönområdena trycker på att de generella målen för bedrivande av skogsbruk nås genom praktisk tillämpning av skogsstyrelsens riktlinjer och föreskrifter till 21 § angående särskild hänsyn till naturmiljön. Detta måste således till för att få skogsvårdslagens 21 § att fungera.

Skogsägaren kan, även om han är ansvarig för lagens efterlevnad, inte straffas för brott mot lagen med mindre än att han dessförinnan fått ett föreläggande från skogsvårdsstyrelsen som han därefter bryter emot. Enligt samma artikel i tidningen Land som jag tidigare refererade till har inget fall hittills tagits upp till prövning i domstol.

Kanske är skogsvårdsstyrelserna inte de rätta att handha naturvårdshänsynen i skogsvårdslagen. Dessa myndigheter kan betraktas som alltför inriktade på avverkning, och kanske borde därför naturvårdshänsynen överflyttas på någon annan, exempelvis länsstyrelsernas naturvårdsenheter.

Utskottet instämmer i motionärernas bedömning om värdet av information och utbildning rörande hänsynsreglerna. Enligt vår mening är dessa

Naturvården,
m. m.

Onsdagen den
28 november 1984

Naturvården,
m. m.

hänsynsregler i allmänhet tillräckliga för att tillgodose naturvårds- och friluftspunkterna i skogsbruket. Jag vet att utbildning i dessa frågor pågår.

Utskottet är inte nu berett att föreslå något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionen, utan lämnar den utan åtgärd. Jag tänker därför inte nu yrka bifall till motionen utan vill uppmana utskottet att ta till sig vad jag framfört. Jag tolkar utskottet så, att man senare är beredd att föreslå åtgärder.

Anf. 138 JAN FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Rune Evensson sade att det fungerar dåligt. Jag vet inte vad han har för underlag för detta. Jag delar inte den meningen. Det fungerar på sina håll mycket bra. Skogsvårdsorganisationen har, som också jordbruksministern här i denna kammare har redovisat, en mycket väl fungerande samrådsrutin. Det blir också ett allt bättre fungerande samråd mellan organisationen, myndigheten och den ideella naturvården.

Sedan kan jag upplysa Rune Evensson om att lantbruksuniversitetet just nu håller på med en utvärdering av hur skogsbruket har tagit naturvårdshänsyn. Vi bör alltså invänta besked om detta, innan vi fäller alltför tvärsäkra omdömen om hur det hela fungerar.

Anf. 139 RUNE EVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker utskottet borde ta varningssignalerna på allvar. Nonchalansen mot naturvårdshänsynen är så påtaglig att jag tycker utskottet borde reagera genom att kontrollera lagens efterlevnad. En sådan kontroll skulle belägga de synpunkter som jag har framfört.

Allmänhetens ökande krav på tillgänglighet till framför allt de tätortsnära grönområdena kommer att öka kraven på en skärpning av skogslagstiftningen. Detta krav kan enligt min mening undvikas genom att gällande lagstiftning följs, där 21 § i skogsvårdslagen reglerar sambandet mellan berörda parter.

Anf. 140 HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Bland motionerna i detta betänkande återkommer en hel del gamla bekanta, bl. a. en om grundlagsskyddet för nationalparker. Jag har inte reserverat mig till förmån för det skyddet trots att jag helt delar de uppfattningar som där framförs. Jag vill här förklara varför.

Första gången jag diskuterade frågan var 1959, när utbyggnaderna i Lilla Luleälv var aktuella och man för all framtid förstörde oersättliga naturvärden genom ingrepp främst i Sareks nationalpark.

Riksdagen och andra myndigheter var då, liksom nu, helt kallsinniga inför bevarandesynpunkterna. Det var bara att konstatera att alla andra intressen tvingas vika inför vattenkraftens.

För tio år sedan skövlades väsentliga delar av Abisko nationalpark, ett tilltag som gav eko bland snart sagt alla världens naturvetenskapsmän och som förvisade vårt land, som förut räknats till naturvårdens toppnationer, till nästan u-landsmässig nivå i detta avseende.

Då var det en partivän till John Andersson som var en av de aktivaste talarna för förstörelsen. I dag försvarar John Andersson en partimotion från hans parti i motsatt riktning. Behöver jag säga att det enbart är glädjande att få hälsa John Andersson välkommen på barriaderna? Ack att vi finge uppleva flera sådana sinnesändringar!

Efter Abisko har ytterligare angrepp riktats mot våra nationalparker, t. ex. Stora Sjöfallet och Peljekaise. De som makten haver visar fortfarande ett totalt ointresse när det gäller att skydda nationalparkerna, och förra årets energibeslut innebär ju något som kan urarta till ett Ragnarök för våra rinnande vatten. Inga nya faktorer kan anföras som stöd för en ändrad uppfattning. Vad tjänar det då till att för en riksdag med precis samma sammansättning som förra gången frågan var uppe till beslut upprepa sina yrkanden? Vi vet ju att ett positivt beslut bara skulle innebära ett tillfälligt skydd t. o. m. nästa val. Vad som behövs är en total sinnesändring i vad gäller innebörden av nationalparksbegreppet. Så länge inte det begreppet respekteras tjänar ju nya restriktioner, bildande av nya nationalparker, inte mycket till. När staten därtill föregår med dåligt exempel som naturförstörare, då är det fara för den allmänna laglydnaden och då är det lika bra – eller kanske man skall säga lika illa – att ha det som vi har det.

Så några få ord om våtmarkerna. Jag ansluter mig helt till Lars Ernestams särskilda yttrande. Vi måste alltid ha i minnet vad sovjetryskan Nina Gasilina – jag tror hon är miljöminister där borta i öster – sade vid ett besök i södra Sverige häromåret: "Vatten är inte bara förutsättning för livet, det är livet och måste alltså behandlas lika försiktigt som vi behandlar allt liv." Detta är något som vi har anledning att betänka – och inte bara vi utan också våra biståndsarbetare, som inte alltid förefaller att i störande grad vara belastade med sinne för vattnets roll i de ekologiska sammanhangen.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Jordbruksutskottets betänkande 10

Mom. 1 (åtgärder mot övergödning)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 121 för reservation 1 av Einar Larsson m. fl.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (inkomster från handelsgödsel- och bekämpningsmedelsavgiften)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Börje Stensson – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (ersättning till vissa markägare)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 121 för reservation 3 av Einar Larsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Nr 39

Onsdagen den
28 november 1984

*Naturvården,
m. m.*

Mom. 6 (samarbete mellan naturvård och jordbruk m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Einar Larsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Jordbruksutskottets betänkande 11

Mom. 2 (grundlagsskydd för nationalparker)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 3–5 (skydd för fjällvärlden, nya nationalparker m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Lars Ernestam – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (skydd för urskogar m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Ernestam – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (skydd för domänreservat och privata reservat)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 21 för reservation 4 av John Andersson.

Mom. 8 (vissa ersättningsfrågor m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 121 för reservation 5 av Einar Larsson m. fl.

Mom. 10 (strandskydd)

Utskottets hemställan bifölls med 224 röster mot 75 för reservation 6 av Sven Eric Lorentzon m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 b (avveckling av de s. k. 5:3-skogarna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av John Andersson och Lars Ernestam – bifölls med acklamation.

Mom. 12 d och e (skärpning av bestämmelserna om skogsvård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Lars Ernestam – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (översyn av naturvårdslagen m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Lars Ernestam – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
28 november 1984

Riksdagens revisorers verksamhet

Föredrogs finansutskottets betänkande 1984/85:3 om riksdagens revisorers verksamhet under budgetåret 1983/84 (redog. 1984/85:2).

Anf. 141 STURE PALM (s):

Herr talman! Jag kommer naturligtvis inte att begära votering i det här ärendet. Jag vill bara framföra synpunkter i anslutning till revisorerernas berättelse.

Den omläggning som riksdagen för några år sedan beslöt att genomföra beträffande behandlingen av riksdagsrevisorernas olika förslag har resulterat i en klar förbättring. Förändringen innebär att revisorererna numera sänder sina förslag direkt till riksdagen i stället för som tidigare skedde, till regeringen.

Omläggningen, som tillkom på revisorerernas eget initiativ, har medfört att ett nära samarbete har etablerats mellan utskotten och revisorererna. Detta har resulterat i att utskotten numera svarar för en mycket stor del av de förslag till granskningsärenden som kan tas upp av riksdagens revisorer. Revisorerna i sin tur returnerar resultatet av sina överväganden, efter det att en grundlig remissbehandling genomförts, över kammaren till resp. sakutskott.

Antalet uppslag har ökat kraftigt. De ärenden som förs fram på vår granskningsplan kan f. n. endast bli ett urval bland framförda förslag. Genom denna nya omfattande behandling kan sannerligen inte revisorererna beskyllas för något allmänt tyckande. Vi har också fått många exempel på att berörda verk och myndigheter ofta reagerar mycket snabbt när ett ärende har förts upp på vår granskningsplan.

Finansutskottet har i anslutning till det betänkande som vi nu behandlar uttryckt sitt gillande med den behandlingsgång som nu tillämpas, vilket inte minst av revisionens utredande tjänstemän upplevs som mycket stimulerande.

I de flesta fall har utskotten på ett mycket seriöst sätt behandlat revisorerernas förslag. Det finns dock fall där utskottsbehandlingen varit minst sagt summarisk.

Jag vill i detta sammanhang peka på justitieukskottets behandling av våra förslag i anslutning till granskningen av bristen vid kriminalvårdsanstalterna. Den frågan redovisas i vår verksamhetsberättelse på s. 14-17.

Riksdagens revisorer förde här fram synpunkter på dels målet för arbetsdriften vid anstalterna, dels kostnadsutvecklingen vid vissa mindre specialanstalter, dels slutligen samarbetet mellan kriminalvårdsstyrelsen och stiftelsen Samhällsföretag. Det omfattande utredningsmaterialet resulterade i tre konkreta förslag, som framfördes i en särskild framställning till riksdagen.

Våra förslag begravdes dock i all tysthet av utskottet. Det skedde i anslutning till behandlingen av de årliga äskandena för andra huvudtiteln. Detta rimmar illa med önskemålet att sakutskottens ledamöter förhopp-

*Förlängd
tillämpning av
allmänna
prisregleringslagen*

ningsvis borde uttrycka någon mening i anslutning till de förslag som ligger inom det egna utskottets bevakningsområde.

På det hela taget har dock den nya ordningen fungerat allt bättre under senare tid.

Så, herr talman, vill jag framföra en synpunkt i anslutning till det utredningsarbete som nu pågår beträffande folkstyrelsens villkor.

I de utförliga utredningsdirektiven, som daterats så sent som den 4 juni i år, finns inte ett ord sagt om hur riksdagens revisorer i fortsättningen föräntas fungera i ett samhälle med en svällande statsförvaltning. Vår verksamhet gäller ju ytterst en del av riksdagens kontrollmakt.

Eftersom inte heller den senaste grundlagsutredningen ägnade revisionen någon nämnvärd uppmärksamhet, anser jag det vara av stort värde om revisionens möjligheter att fullgöra de krav som ställs – trots att det inte nämns i direktiven – bleve föremål för analys och prövning av dem som nu har till uppgift att utreda folkstyrelsens villkor. Jag är nämligen övertygad om att riksdagens ledamöter kommer att vara i ökat behov av ett organ som kan värdera effekten av de beslut som vi själva fattat här i riksdagen. Självprövning är alltid av värde. Detta gäller inte minst prövningen av olika politiska beslut som fattats.

Herr talman! Jag har funnit det angeläget att på riksdagsrevisorernas vägnar få framföra dessa synpunkter, men har inget yrkande i anslutning till vad finansutskottet anfört i sitt betänkande över revisorernas berättelse, som kammaren nu har att ta ställning till.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen

Föredrogs finansutskottets betänkande 1984/85:4 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236) (prop. 1984/85:26).

Anf. 142 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag skall inte börja med att säga att jag kommer att fatta mig kort. Mark Twain har ju redan påpekat att den som så börjar redan har försuttit sin chans. Även om upplysningen är riktig hoppar jag alltså över den.

Egentligen är också ärendet onödigt. Begäran om förlängning av prisregleringslagen är alldeles onödig, eftersom priserna är på väg nedåt enligt regeringens uppfattning, och inte på väg uppåt. Man kan därför hävda att det är emot denna prisregleringslags syfte att åberopa en förlängning av den. Det är ju först när det har uppkommit fara för allvarlig prisstegring som man kan begära fortsatt tillämpning – det andra läget, krig eller krigsfara, är ju inte på något sätt aktuellt.

*Förlängd
tillämpning av
allmänna
prisregleringslagen*

Man har tyvärr hållit på i elva år och begärt förlängning av denna lag. Under dessa elva år satt borgerliga regeringar i sex år, men då var förklaringen den att en prisreglering var i gång, varför man var tvungen att begära förlängd tillämpning. Nu är emellertid ingen prisreglering i gång, så det är helt onödigt.

Regeringen är ju inriktad på att bekämpa utgiftsautomatiken. Jag skulle önska att den också var inriktad på att bekämpa regleringsautomatiken, som vi har drabbats av så mycket.

Begäran om förlängd tillämpning av prisregleringslagen betyder att regeringen inte ett ögonblick tror på sin egen inflationsbekämpande politik. Kjell-Olof Feldt skall ju t. o. m. ned till 3 %. Hur man då kan begära denna förlängning är för mig fullständigt obegripligt. Liknande uppfattning har mina kolleger i utskottet. Därför yrkar vi, herr talman, bifall till motionerna 90, 91 och 92 och avslag på proposition 26 om fortsatt tillämpning av allmänna prisregleringslagen under tiden den 21 december 1984–den 20 december 1985.

Anf. 143 BRITTA HAMMARBACKEN (c):

Herr talman! Den ekonomiska debatten tidigare i dag uppehöll sig mycket vid inflationstal, inflationsutveckling och inflationspåverkan. Man kan väl säga att denna litet sena debatt är ett utslag av samma diskussion.

Under förmiddagens mycket omfattande debatt redogjorde Rolf Rämgård för centerns ställningstaganden när det gäller den vida frågan ekonomin i stort och, kanske i synnerhet, inflationsbekämpningen. Men frågan om huruvida en förlängning av tillämpningen av den allmänna prisregleringslagen är nödvändig för den ekonomiska politik som skall föras måste både ställas och besvaras av oss som har ställt oss bakom den reservation som är fogad till finansutskottets betänkande 4.

Regeringen har enligt propositionen den lovvärda ambitionen att varaktigt nedbringa inflationstakten till i första hand den nivå som gäller i våra viktigaste konkurrentländer. Det har regeringen inte lyckats med hittills, tvärtom. Från ett läge för ett par år sedan – jag behöver inte nämna årtalet – när Sverige hade en lägre inflation än många andra länder har vi kommit till dagens läge, då Sverige ligger två tre gånger högre än flera av de andra länderna.

Nästa år skall vi emellertid ned till 3 %. Det upprepas, nästan som en besvärjelse, i denna proposition lika väl som på många andra ställen. Jag ironiserar inte över detta sätt att uttrycka sig, utan hoppas bara att besvärjelsen är kraftig i sin verkan.

Frågan är om just detta regeringsförslag är avgörande för inflationsutvecklingen. Centerns svar på den frågan är nej, av i huvudsak tre skäl.

För det första: Lagen är så konstruerad att regeringen kan använda sig av den, även om den inte är i tillämpning. Skillnaden är bara den att regeringen då måste motivera sitt beslut i riksdagen i form av en proposition. Också utskottets majoritet konstaterar detta i betänkandet. Vi vill från reservanternas sida inte ge förhandsgodkännande. Inte heller vill vi se regleringen som

*Förlängd
tillämpning av
allmänna
prisregleringslagen*

ett mer eller mindre permanent inslag i kampen mot inflationen.

För det andra: Den utredning som särskilt har studerat dessa frågor drar slutsatsen att en prisregleringspolitik, för att ha en chans till framgång, måste vara ett sällan förekommande ingrepp av extraordinär karaktär i kombination med stabiliseringspolitiska åtgärder av annat slag. Utredningen konstaterar också att prisregleringspolitiken inte bör fortsätta i sin nuvarande form.

Också utskottets majoritet skriver under på detta och pekar på att prisreglering inte är någon framkomlig väg för att varaktigt hålla nere inflationen. Internationella undersökningar visar detsamma. I dessa sägs att en prisregleringspolitik tvärtom ofta kan ha snedvridande effekter på systemet.

Inte heller av inflationsdämpande skäl finns det alltså anledning att förlänga lagens tillämpning.

För det tredje: Redan förra året pekade utskottet på att det finns skäl att göra en modernisering och en översyn av lagen i enlighet med en utrednings slutsatser. Utskottet förutsatte också att arbetet skulle göras snabbt, eller "utan onödigt dröjsmål", som det citeras i propositionen.

Vi kunde, och borde, redan i dag ha haft ett konkret förslag att diskutera, i stället för att slentrianmässigt möta kravet på en förlängning. Förra året kunde vi ha vissa förhoppningar om utredningen, därför att den då var nytillsatt. Därför valde vi att i god ordning avvakta. I år är situationen en annan.

Dessa tre skäl, herr talman, är huvudledningarna till centerns ställningstaganden i finansutskottet. Därför kan jag på goda grunder yrka bifall reservationen.

Anf. 144 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Den fråga om fortsatta möjligheter till prisreglering som vi diskuterar här i kväll är inte någon särskilt stor fråga. Men den har faktiskt ett ganska betydande politiskt intresse. Den kastar ett mycket intressant sidoljus över de borgerligas och i första hand moderaternas mycket motstridiga uppfattningar om den ekonomiska politikens medel, å ena sidan när man är i regeringsställning och å andra sidan när man är i opposition.

Först själva sakfrågan!

Vi socialdemokrater ser inte prisövervakning som något helt centralt medel för att styra den allmänna prisnivån. I en marknadsekonomi är det i första hand andra medel – framför allt den generella makropolitiken och stabiliseringspolitiken – som måste bära det tunga ansvaret. Det visar vi också i handling. Trots att vi för en mycket aktiv ekonomisk politik, där inflationsbekämpningen står i centrum och som också nu verksamt bidrar till att inflationen minskar, har vi i dag inte någon form av priskontroll. Det visar alltså att inflationsbekämpningen i praktiken i första hand måste föras med andra medel. Men det hindrar inte att prisövervakning och priskontroll i vissa speciella lägen kan var betydelsefulla. Det kan röra sig om vissa kritiska lägen, framför allt när det gäller att påverka förväntningar om inflation, exempelvis i samband med en lönerörelse. Det är också därför som vi vill ha

*Förlängd
tillämpning av
allmänna
prisregleringslagen*

en förlängning av den allmänna prisregleringslagen.

Moderaternas inställning i den här frågan är mycket belysande. De förde i själva verket *en* typ av politik när de själva hade politiskt ansvar. Nu, i sin propaganda, följer de en helt annan linje.

När Gösta Bohman var ekonomiminister 1977 var han mycket snabb med att införa prisstopp. Jag har här i handen ett dokument, ett instruktionsbrev från handelsdepartementet till statens pris- och kartellnämnd. Det innehåller mycket detaljerade instruktioner om att SPK skall förhindra prishöjningar som exempelvis motiveras av förväntade kostnadshöjningar. Det sägs att företag inte får kompensera sig för löneglidning och inte motverka minskande volymer med höjda priser, osv. Det här brevet är daterat den 20 oktober 1977 och undertecknat "Gösta Bohman".

Jag har också ett annat brev här. Det är ganska lika till innehållet. Det är undertecknat den 18 december 1980 av Staffan Burenstam Linder.

Jag säger i och för sig inte detta som någon kritik mot den politik i just det här avseendet som man förde. Jag tror att det var ganska klokt att exempelvis i samband med devalveringen införa ett prisstopp 1977. Men vad jag däremot vill påpeka är att moderaterna i sin propaganda är fullständigt och helt hämingslösa. I propagandan lider man av en total minnesförlust. När man själv hade regeringsansvar var den här prisregleringslagen ganska bra att ha. Nu däremot skall den avskaffas, därför att det råkar passa in i den moderata propagandan.

I fjol stod moderaterna ensamma på den här linjen. Men i år har de lyckats fånga in centern och folkpartiet; de har tvingat in dessa partier under sin färla. Så snabbt går det alltså att byta fot. När valet närmar sig blir mittenpartierna så skrämde att de tappar det enklaste element av sunt förnuft och villigt ordnar in sig i den moderata fällan.

Det här hindrar naturligtvis inte att prisövervakning är ett instrument som stundtals behövs. Därför behöver vi också en förlängning av prisregleringslagen.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till hemställen i finansutskottets betänkande 4.

Anf. 145 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Bo Södersten har grävt så djupt i källorna att han har glömt att titta efter hur verkligheten ser ut i dag. Men i dag är ju priserna på väg nedåt – det hörde vi ju Kjell-Olof Feldt säga senast här i eftermiddag. Bo Södersten slumrade väl till just då, för detta hade väl annars varit taktiskt betingat lämpligt att hänvisa till.

Det nya i situationen är att det inte finns någon som helst anledning att begära en förlängd tillämpning av prisregleringslagen, eftersom det inte föreligger någon allvarlig fara för prisstegring.

Bo Södersten erkänner ju ändå att det var riktigt av Gösta Bohman att den 20 oktober 1977 införa prisövervakning och prisstopp efter devalveringen. När man begärde fortsatt förlängning berodde det på att prisregleringen var i kraft. Där var man bunden. Vi har också fått höra här hur priserna steg under

Onsdagen den
28 november 1984

*Förlängd
tillämpning av
allmänna
prisregleringslagen*

åren 1976–1982. Olyckligtvis var prisökningarna t. o. m. uppe i 12,8 eller 13 %. Det är en helt annorlunda situation – ingen har tvingats in i den ena eller andra fällan.

Vi är mycket glada över att priserna nu är på väg nedåt. Även om det inte går i den takt som regeringen hoppas, är de i varje fall på väg nedåt. Då är det fullständigt obegripligt att hävda att det föreligger allvarlig fara för en stor inflation. Det förhåller sig inte alls på det sättet att det passar in i den moderata propagandan, utan det är så enkelt, herr talman, att det passar in i verkligheten.

Anf. 146 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Det här med verkligheten har sina problem. Hugo Hegeland säger: På vår tid var vi tvungna att ha prisregleringar, eftersom priserna steg. Prisregleringarna var uppe i 12,8 % när de var som högst. Nu däremot är inflationen i sjunkande, och då behöver man ingen priskontroll. Det är alldeles riktigt att inflationen sköt i höjden under de borgerliga åren och att den är kraftigt på väg ned nu. Men en prisnivå är aldrig något enhetligt. Prisnivån består av ett otal olika priser där vissa alltid stiger och vissa alltid sjunker. Det är alltid ett genomsnitt vi talar om när vi talar om den allmänna prisnivån. Ingen kan heller helt förutse vad som komma kan. Det är därför som vi behöver denna prisregleringslag. Vi visar att vi i huvudsak litar på de generella makroekonomiska redskapen för att bekämpa inflationen. Vi har också visat att vi gör det med framgång.

I dag har vi inte behov av någon prisreglering, men ingen kan förutse framtiden. Något kan hända, så att vi behöver prisregleringslagen. Märkvärdigare än så är det inte. Prisregleringslagen kan vara bra att ha.

Det finns en skola som omhuldas mycket, framför allt av konservativa ekonomer, som betonar förväntningarnas roll, som talar om rationella förväntningar. Ja, de brukar t. o. m. säga, att om man bara kan få folk att tro på en sak, kommer den ekonomiska politikens frukter att följa därav. Detta är i och för sig litet överdrivet. Men ibland kan det faktiskt vara bra att kunna tillgripa ett sådant medel i en akut situation, inte minst för att påverka de olika agenterna. Det kan kanske vara löntagare eller fackföreningar, det kan vara producenter etc. Det är därför som vi behöver denna prisregleringslag.

Om moderaterna höll sig litet mer till verkligheten, om de hade något minne, skulle de hålla med om dessa tämligen elementära saker. Men det intressanta är – det är detta som deras ställningstagande är ett utslag av – att i den praktiska politiken tvingas de att följa en viss linje. I sin agitation, som är fullständigt hämningslös, följer de en helt annan linje. Detta har lett till, vilket påpekats tidigare här i kammaren i dag, att det inte är några som helst svårigheter för moderaterna att i teorin spara 20 miljarder, medan det är en omöjlighet för dem att i praktiken spara 19 miljarder i BB-avgifter, trots att de så varmt omhuldar avgifter i sjukvården.

Anf. 147 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Bo Södersten har ju hört talas om John Maynard Keynes. Han svarade som bekant på förebråelsen för att han ändrat uppfattning, att anledningen var att fakta hade ändrats. Det är möjligt att inte Bo Södersten ansluter sig till den uppfattningen, men fakta har ju ändrats sedan åren 1976–1982. Det var väl verkligen rationellt förväntansfullt, när regeringen gick ut och sade att vi skulle ha högst 4 % prisstegring i år. Nu stannar prisstegringen vid 8 %. Det betyder ändå att den genomsnittliga ökningstakten i prisstegringarna från 1983 till 1984 sjunker. Nästa år skall prisstegringen bara bli högst 3 %, säger man. Den blir sannolikt 6 %. Men det betyder att ökningstakten fortsätter att minska. Då är det väl rationellt att tro att inflationen minskar, eller hur, Bo Södersten?

Då finns det ingen som helst anledning att förlänga tillämpningen av prisregleringslagen.

Bo Södersten säger helt riktigt, herr talman, att ingen kan förutse framtiden. Nej, inte ens Bo Södersten! Just därför har regeringen möjlighet att tillämpa denna lag utan att fråga riksdagen om lov. Regeringen får ju sätta prisregleringslagen i kraft och återkomma till riksdagen inom en månad. Om ingenting har hänt efter två månader upphör lagen att verka. Just därför att man inte kan förutse framtiden har prisregleringslagen skrivits på det sättet, så att en regering kan ingripa även när det inte finns en riksdag att tillfråga.

Anf. 148 BRITTA HAMMARBACKEN (c):

Herr talman! Min replik hänförde sig till Bo Söderstens huvudanförande, där han påstod att centern rättade in sig i ett led av något slag. Jag vill säga att vi definitivt inte sysslar med något sådant – vi sysslar med verklighet, vilket jag också skall göra i min replik. Från de teoretiska himlarna vill jag gå över till den praktiska verkligheten.

Jag gav skälet till centerns ställningstagande i några logiska punkter i mitt anförande, men eftersom Bo Södersten tydligen inte låter sig påverka av sådana vill jag be honom att åter läsa utskottsmajoritetens skrivning i betänkandet, som han står bakom. Där säger man: "Utskottet vill emellertid understryka att prisregleringar under normala förhållanden inte på lång sikt kan hålla nere inflationen."

Citat nr 2: "– – – även om prisregleringslagen, som är en beredskapslag, inte är i tillämpning kan regeringen utan att höra riksdagen införa ett allmänt prisstopp."

Det var precis vad jag sade. Vi är alltså överens i sak.

Jag förnekar inte prisövervakningens betydelse i extraordinära situationer. Vad vi har påpekat är just detta faktum att regeringen kan tillämpa lagen ändå samt att det pågår en utredning, som vi tycker borde ha lämnat ett förslag. Detta är orsaken till vårt ställningstagande – och det behövde jag tydligen upprepa.

Onsdagen den
28 november 1984

*Förlängd
tillämpning av
allmänna
prisregleringslagen*

Anf. 149 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Det här är en något märklig och förvirrad debatt. Hugo Hegeland säger: På vår tid, alltså under den borgerliga regeringstiden, gick det så illa att vi måste ha prisregleringar. Annars hade vi inte klarat oss. Vidare säger han: Men nu, under den socialdemokratiska regeringstiden, går allt så bra att det inte behövs några prisregleringar.

I huvudsak instämmer jag i den karakteristiken. Således går det nu betydligt bättre när det gäller inflationsbekämpningen än det gjorde under de borgerliga åren. Men vi gör inte heller någon stor affär av denna prisregleringslag. Vi säger bara att den kan behövas vid särskilda tillfällen, som ett extra vapen. Huvudsakligen förlitar vi oss dock på prisstabiliseringspolitiken och de allmänna ekonomisk-politiska åtgärderna.

Beträffande Britta Hammarbackens och centerns uppfattning i den här frågan vill jag säga följande. Britta Hammarbacken försöker förneka att man har bytt fot. Men hur kommer det sig då att ni i elva år var varma anhängare av denna lag? Nu, under trycket från moderaterna inför 1985 års val, viker man plötsligt undan. Om den här lagen inte behövs, kan det ju inte heller vara särskilt farligt att behålla den. Vi kommer inte att göra oss skyldiga till något överdrivet bruk av denna lag. Tvärtom, det är ju vi som avreglerar när det gäller ekonomiska frågor på det här området.

Men, som sagt, sakligt sett behöver vi prisregleringslagen. Ändå är det intressanta i detta sammanhang inte sakfrågan utan borgerlighetens sätt att uppträda i allmänhet och moderaternas i synnerhet. De försöker här framstå som sjuvärdes varma anhängare av marknadsekonomin. De försöker få socialdemokraterna att framstå som mycket stora regleringsivrare. Men det förhåller sig precis tvärtom, och det är det som Hugo Hegeland här tvingas tillstå. Jag tror att den största tjänst som svenska väljare kan göra borgerligheten är att se till att man också i fortsättningen får hålla sig till drömmarnas värld och att man slipper få sina doktriner prövade i en kall verklighet. Moderaternas propaganda tål nämligen inte en konfrontation med verkligheten.

Anf. 150 BRITTA HAMMARBACKEN (c):

Herr talman! Jag vill bara påminna Bo Södersten om att det var på mittenregeringens tid som det skedde en avreglering. Men vi behöver inte orda mer om den saken.

Nej, vi har inte bytt fot. Det är nämligen så, att vi i centern varje gång en proposition läggs fram tar ställning till de olika förslagen. I år väntas ju en utredning lämna besked i dessa frågor. Jag har Kommittédirektiv 1983 framför mig. Där konstateras följande: "I övrigt är prislagsstiftningen i behov av en allmän modernisering. Detta understryks av att bestämmelserna och förarbetena i många fall kan ledas tillbaka till tiden före andra världskriget, då marknadsförhållandena såg väsentligt annorlunda ut jämfört med i dag." Man konstaterar alltså att den här lagen behöver moderniseras. Sedan ett år tillbaka väntar vi på besked. Jag vill framhålla att vi inte undandrar

regeringen ett instrument som kan användas i extraordinära situationer. Därför har vi tagit ställning i nämnda riktning.

Nr 39

Onsdagen den
28 november 1984

Anf. 151 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Jag konstaterar bara följande enkla fakta. Under era regeringsår var ni ivriga anhängare av regleringar. Ända till i fjol – alltså elva år i rad – har ni röstat för denna lag. Först i år vänder ni på klacken och röstar mot lagen i fråga. Det tycker jag är att byta fot. Om Britta Hammarbacken vill kalla det för någonting annat, så gärna för mig.

*Förlängd
tillämpning av
allmänna
prisregleringslagen*

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 133 för reservationen av Filip Fridolfsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

16 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

1984/85:3 Riksdagens revisorers förslag om vissa åtgärder på beskattnings- och indrivningsområdet (förs. 1983/84:24)

1984/85:12 Höjning av skatterna på alkoholdrycker och tobak (prop. 1984/85:43)

Vad utskottet hemställt bifölls.

17 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

18 § Kammaren åtskildes kl. 23.51.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert